

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત વડી અદાલત, અમદાવાદ

વિશેષ દીવાની અરજી નં. ૨૧૬૯ / ૨૦૧૫

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એમ. આર. શાહ

એસડી/-

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જી. બી. શાહ

એસડી/-

=====

૧	શું સ્થાનિક સમાવારપત્રોના રિપોર્ટ્સને ચુકાદો જોવાની પરવાનગી આપવામાં આવે છે?	હા
---	---	----

૨.	રિપોર્ટર્સને સંદર્ભિત કરવાં કે નહિ?	હા
૩.	શું ન્યાયમૂર્તિ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવાં ઇચ્છે છે?	ના
૪.	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ ના અર્થઘટન કે તેનાં હેઠળ કરવામાં આવેલ કોઈ હુકમ સબબ કોઈ મહત્વપૂર્ણ કાયદાકીય પ્રશ્ન સમાવિષ્ટ છે?	ના
૫.	દીવાની ન્યાયાધીશને પરિપત્રિત કરવું કે નહિ?	ના

=====

હસમુખભાઈ કરમસિંહભાઈ ગંભવા....અરજદાર(ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને ૧૪....સામાવાળા(ઓ)

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(ઓ) નં. ૧ તરફેથી શ્રી દીપેન દેસાઈ, વકીલ શ્રી ધવન જયસ્વાલ,

એજુપી સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ તરફેથી

=====

કોરમ: માનનીય શ્રી ન્યાયાધીશ એમ.આર. શાહ

અને

માનનીય શ્રી ન્યાયાધીશ જી.બી. શાહ

તારીખ : ૦૯/૦૨/૨૦૧૫

સી.એ.વી. ચુકાદો

(માનનીય શ્રી ન્યાયાધીશ એમ.આર. શાહ)

૧.૦. નિયમ. સામાવાળા તરફેથી વિદ્વાન એ.જી.પી. શ્રી જયસ્વાલ નિયમની નોટિસની બજવણી જતી કરે છે. કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં લઈને તથા સંબંધિત પક્ષોના વિદ્વાન વકીલોની સંમતિથી, આ અરજીએ આજે અંતિમ સુનાવણી માટે હાથ ધરવામાં આવે છે.

૨.૦. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની આ અરજી દ્વારા, અરજદારે અધિકૃત અધિકારી / ચૂંટણી અધિકારી દ્વારા તા. ૨૭.૦૧.૨૦૧૫ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલ વિવાદિત હુકમ (અરજી સાથેનું અનુબંધક એ) રદ કરવા બાબતે યોગ્ય રિટ, દિશાનિર્દેશ અને હુકમ માટે પ્રાર્થના કરી છે, જેના દ્વારા મતદારોની

યાદીમાં સામાવાળા ક્રમાંક ૫ થી ૧૫ની વ્યવસ્થાપક સમિતિના સભ્યોના નામોના સમાવેશ વિરુદ્ધ અરજદારે ઉઠાવેલા વાંધાઓ નામંજૂર કરવામાં આવ્યા છે.

૩.૦. વર્તમાન અરજી સુધી પહોંચાડતા સંક્ષિપ્ત તથ્યો નીચે મુજબ છે:

૩.૧. જમનગર જિલ્લા સહકારી બેંક લિમિટેડ (આગળ “બેંક” તરીકે ઉલ્લેખિત) ગુજરાત સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમની કલમ ૭૪(સી) ના અર્થમાં એક નિર્દિષ્ટ મંડળી છે અને તેથી, ઉક્ત બેંકની વ્યવસ્થાપક સમિતિના સભ્યો માટેની સામાન્ય ચૂંટણી અધિનિયમના પ્રકરણ ૧૧-એની જોગવાઈઓ તથા ગુજરાત નિર્દિષ્ટ સહકારી મંડળીઓ સમિતિ માટેની ચૂંટણી નિયમો, ૧૯૮૨ (આગળ “નિયમો” તરીકે ઉલ્લેખિત) સાથે વાંચીને યોજવાની રહે છે.

૩.૨. બેંકની મેનેજિંગ કમિટીની ચૂંટાયેલી સંસ્થાનો કાર્યકાળ ૨.૭.૨૦૧૩ના રોજ સમાપ્ત થયો હતો. તેમ છતાં, ચૂંટણી યોજવામાં આવી રહી ન હતી અને તેથી, બેંકની ચૂંટણી યોજવા માટે યોગ્ય રિટ, નિર્દેશ અને હુકમ મેળવવા હેતુથી આ અદાલત સમક્ષ વિશેષ દીવાની અરજી નં. ૧૨૨૬૪ ઓફ ૨૦૧૩ દાખલ કરવામાં આવી. ઉપરોક્ત વિશેષ સિવિલ એપ્લિકેશનની સુનાવણી સમયે, રાજ્ય તરફથી એવું જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું કે રજિસ્ટ્રારની એવી ઈચ્છા છે કે જે નિર્દિષ્ટ સહકારી સંસ્થાઓની ચૂંટણી બાકી થઈ ગઈ છે, તે તમામની ચૂંટણી યોજાય અને તેમણે વધુમાં એવું જાહેર કર્યું હતું કે સંબંધિત સંસ્થાની મેનેજિંગ કમિટીમાં મતદારોને તેમના પ્રતિનિધિઓ પ્રાપ્ત થાય તે માટે ૧૫.૭.૨૦૧૩થી ૬

મહિનાની અવધિમાં ચૂંટણી યોજાય તેવો પ્રયાસ કરવામાં આવશે. ઉપરોક્ત જાહેરનામાના પ્રકાશમાં, આ અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠે તા. ૦૮.૦૮.૨૦૧૩ના હુકમ દ્વારા ઉપરોક્ત વિશેષ સિવિલ એપ્લિકેશનનો નિકાલ કરતાં રાજ્યને જાહેરનામા મુજબ કાર્ય કરવા અને ચૂંટણી યોજવા નિર્દેશ કર્યો હતો. એવું પ્રતિત થાય છે કે ઉપરોક્ત હોવા છતાં ચૂંટણી યોજાઈ નહોતી અને તેથી, વધુ એક અરજી, વિશેષ દીવાની અરજી નં. ૭૧૮૫ ઓફ ૨૦૧૪, તાત્કાલિક ચૂંટણી યોજવા, મેનેજિંગ કમિટીને કોઈપણ મુખ્ય નીતિગત નિર્ણય લેતા રોકવા તથા તા. ૦૮.૦૮.૨૦૧૩ના હુકમનું ઉલ્લંઘન કરીને લેવામાં આવેલા મુખ્ય નીતિગત નિર્ણયોને રદ કરવા હેતુથી રજૂ કરવામાં આવી. આ તબક્કે નોંધવું આવશ્યક છે કે ઉપરોક્ત વિશેષ દીવાની અરજી નં. ૧૨૨૬૪ ઓફ ૨૦૧૩નો તા. ૦૮.૦૮.૨૦૧૩ના હુકમ દ્વારા નિકાલ કરતી વખતે, વિભાગીય ખંડપીઠે રાજ્ય તરફથી કરાયેલ આ નિવેદન પણ નોંધ્યું હતું કે કસ્ટોડિયન / એડમિનિસ્ટ્રેટરની નિમણૂક વિચારાધીન નથી. તેમ છતાં, સંસ્થાનો કાર્યકાળ પૂર્ણ થઈ ગયો હોવાથી, વિભાગીય ખંડપીઠે જે સંસ્થાનો કાર્યકાળ પહેલેથી સમાપ્ત થઈ ગયો હતો તેને કેર ટેકર તરીકે ચાલુ રાખવાનો નિર્દેશ કર્યો હતો અને વધુમાં એવું અવલોકન તથા નિર્દેશ કર્યો હતો કે હાલની સંસ્થાનું સતત અસ્તિત્વ કેર ટેકર તરીકે રહેશે અને અરજીકર્તા સંસ્થાની મેનેજિંગ કમિટીના સ્થાને કસ્ટોડિયન/એડમિનિસ્ટ્રેટરની નિમણૂક ન કરવાનો નિર્ણય એ શરતે રહેશે કે તેઓ સંબંધિત જિલ્લાના સંબંધિત જિલ્લા રજિસ્ટ્રારની પૂર્વ મંજૂરી વિના કોઈપણ મુખ્ય નીતિગત નિર્ણય લેશે નહીં. એવી શંકા વ્યક્ત કરવામાં આવી હતી અને

એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે બેંકની મેનેજિંગ કમિટીએ રજિસ્ટ્રારની મંજૂરી વિના અને તા. ૦૮.૦૮.૨૦૧૩ના હુકમના ભંગમાં અને/અથવા ઉદ્ધંધનમાં મુખ્ય નીતિગત નિર્ણયો લીધા હતા; તેથી અનુગામી અરજી એટલે કે વિશેષ દીવાની અરજી નં. ૭૧૮૫ ઓફ ૨૦૧૪માં પણ તા. ૦૮.૦૮.૨૦૧૩ના હુકમનું ઉદ્ધંધન કરીને લેવાયા હોવાનો આક્ષેપ કરાયેલા મુખ્ય નીતિગત નિર્ણયોને રદ કરવાની પણ પ્રાર્થના કરવામાં આવી હતી. અનુગામી અરજી એટલે કે વિશેષ દીવાની અરજી નં. ૭૧૮૫ ઓફ ૨૦૧૪ આ અદાલતે તા. ૦૫.૧૨.૨૦૧૪ના હુકમ દ્વારા મંજૂર કરી હતી, જેના દ્વારા આ અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠે હુકમની તારીખથી બે અઠવાડિયાની અંદર ચૂંટણી જાહેર કરવા નિર્દેશ કર્યો હતો. આ અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠે તા. ૦૫.૧૨.૨૦૧૪ના રોજ પસાર કરેલા ઉપરોક્ત હુકમના અનુસંધાને, અત્રેના સામાવાળા ક્રમાંક ૪ – ચૂંટણી અધિકારી-પ્રાંત અધિકારી, જામનગરએ ૧૭.૧૨.૨૦૧૪ના રોજ મતદારોની યાદી પ્રકાશિત કરવા માટેનો કાર્યક્રમ પ્રસિદ્ધ કર્યો હતો અને તે મુજબ મતદારોની કામચલાઉ યાદી ૦૬.૦૧.૨૦૧૫ના રોજ પ્રસિદ્ધ થવાની હતી તથા મતદારોની કામચલાઉ યાદી સામે આક્ષેપો આમંત્રિત કરવાના હતા અને આક્ષેપો પર વિચારણા કર્યા પછી મતદારોની અંતિમ યાદી ૨૯.૦૧.૨૦૧૫ના રોજ પ્રસિદ્ધ થવાની હતી. તે મુજબ, ચૂંટણી અધિકારીએ ૦૬.૦૧.૨૦૧૫ના રોજ મતદારોની કામચલાઉ યાદી પ્રસિદ્ધ કરી હતી, જેમાં જોડીયા તાલુકા મતવિસ્તાર માટે સામાવાળા ક્રમાંક ૫ થી ૧૫ (સામાવાળા ક્રમાંક ૫ થી ૧૫ના પ્રતિનિધિ)ને મતદારોની કામચલાઉ યાદીમાં સામેલ કરવામાં

આવ્યા હતા. અરજીકર્તાનું નામ પણ આદર્શ સેવા સહકારી મંડળી લિમિટેડ અને જામદુધાઈ વિવિધ કાર્યકારી સહકારી મંડળી લિમિટેડના એક પ્રતિનિધિ તરીકે દર્શાવેલી ઉક્ત મતદાર યાદીમાં સામેલ કરવામાં આવ્યું હતું.

૩.૩. કે અરજદાર તથા બેંકના ઉપનિયમો મુજબ, વિશેષ કરીને ઉપનિયમ ક્રમાંક ૩૦(૧)(એ) અનુસાર, ૧૦ મતવિસ્તારોની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે, જેના હેઠળ જામનગર જિલ્લાના દરેક તાલુકા માટે એક બેઠક માટે ચૂંટણી યોજવાની રહે છે. અરજદારના કહેવા મુજબ, ઉપનિયમોમાં એવી પણ જોગવાઈ છે કે બે બેઠકો માટે ચૂંટણી યોજવામાં આવે, જે જામનગર જિલ્લામાં આવતી તમામ મંડળીઓ દ્વારા ચૂંટવાની રહે છે. હાલની અરજી જોડિયા તાલુકાના મતવિસ્તાર અંગે છે, અર્થાત્ ઉપનિયમ ક્રમાંક ૩૦(૧)(એ)(૮) મુજબની એક બેઠક અંગે. પ્રતિસાદી ક્રમાંક ૫ થી ૧૫ મંડળીઓના નામો (પ્રતિસાદી ક્રમાંક ૫ થી ૧૫ ના પ્રતિનિધિઓ) જોડિયા તાલુકાના મતવિસ્તારની પ્રાથમિક મતદાર યાદીમાં સમાવેશ કરવામાં આવ્યા હતા, તે સામે અરજદારે વાંધો ઉઠાવ્યો હતો. કે પડકારાયેલ હુકમ દ્વારા ચૂંટણી અધિકારીએ અરજદારે ઉઠાવેલ વાંધો નામંજૂર કરતાં એવું નોંધ્યું છે કે મતદારોની યાદી નિયમો, ૧૯૮૨ ના નિયમ ૪ સાથે સંપૂર્ણ સુસંગત રીતે પ્રકાશિત કરવામાં આવી છે.

૩.૪. જોડિયા મતવિસ્તારની મતદારોની કામચલાઉ યાદીમાં સામાવાળા ક્રમાંક ૫ થી ૧૫ સહકારી મંડળીઓના નામોના સમાવેશ સામે અરજદારે ઉઠાવેલ આક્ષેપને નકારી કાઢતા ચૂંટણી અધિકારીના વિવાદિત નિર્ણયથી વ્યથિત અને

અસંતોષ અનુભવી, અરજદારે ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ હાલની વિશેષ દિવાળી અરજી દાખલ કરી છે.

૪.૦. અરજદાર તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ શ્રી દીપેન દેસાઈએ જોરશોરથી રજૂઆત કરી છે કે જોડિયા તાલુકાની મતદારોની પ્રાથમિક યાદીમાં સામાવાળા ક્રમાંક ૫ થી ૧૫ સુધીની સહકારી મંડળીઓના નામોનો સમાવેશ કરવાના વિરોધમાં અરજદાર દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા વાંધાઓને નકારી કાઢતો / અસ્વીકાર કરતો ચૂંટણી અધિકારીનો વિવાદિત નિર્ણય સંપૂર્ણપણે ગેરકાયદેસર છે અને અધિનિયમ, નિયમો ૧૯૮૨ તથા પેટાનિયમો, વિશેષ કરીને બેંકના પેટાનિયમ ક્રમાંક ૩૦(૧)(એ)(૮) ની જોગવાઈઓના વિરુદ્ધ છે.

૪.૧. અરજદાર તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રી દેસાઈ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવે છે કે સામાવાળા ક્રમાંક ૫ થી ૧૫ મંડળીઓ જામનગર જિલ્લામાં જોડિયા તાલુકાની મહેસૂલી હદમાં સ્થિત હતી. તેમ છતાં, રાજ્ય સરકારે તેના મહેસૂલ વિભાગ દ્વારા જમીન મહેસૂલ સંહિતા હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને તા. ૧૩.૦૮.૨૦૧૩ ની તેની સૂચના દ્વારા નવો મોરબી જિલ્લો રચ્યો હતો. વધુમાં એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે ત્યારબાદ રાજ્ય સરકારના મહેસૂલ વિભાગ દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલ તા. ૧૫.૦૮.૨૦૧૩ ની સૂચના દ્વારા જામનગર જિલ્લાના જોડિયા તાલુકામાંથી ૧૪ ગામોને બાકાત રાખવામાં આવ્યા અને તેઓને મોરબી જિલ્લાના મોરબી તાલુકાની મહેસૂલી હદમાં સામેલ કરવામાં આવ્યા. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે જે ગામોમાં સામાવાળા ક્રમાંક ૫ થી ૧૫ ની મંડળીઓ કાર્યરત છે, તે હવે

જામનગર જિલ્લાના મહેસૂલી હદમાં આવતાં નથી અને તેથી તેઓ જામનગર જિલ્લા સહકારી બેંકની ચૂંટણીમાં ભાગ લઈ શકતા નથી. અરજદાર તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રી દેસાઈ દ્વારા વધુમાં રજૂ કરવામાં આવે છે કે જો કોઈ મંડળી/સભ્ય સંબંધિત તાલુકા અને/અથવા જિલ્લાના મહેસૂલી હદ સાથે સંબંધિત રહેતું ન હોય, તો તેવી મંડળી/સભ્યને સંઘીય મંડળીની ચૂંટણીમાં મતદાન કરવાનો અથવા ઉમેદવારી કરવાનો અધિકાર દાવો કરી શકાતો નથી. ઉપરોક્ત રજૂઆતોના સમર્થનમાં, તેમણે આ અદાલતની દ્વિ-ન્યાયાધીશ પીઠના સિદ્ધપુર તાલુકા કો-ઓપરેટિવ પરચેઝ એન્ડ સેલ્સ યુનિયન વિ. ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય, જે ૨૦૦૨(૨) જીએલએચ ૭૭૩ માં અહેવાલિત છે, તે કેસના નિર્ણય પર ભારે આધાર મૂક્યો છે. તેથી, ચૂંટણી અધિકારીએ સ્થાપિત કાનૂની સિદ્ધાંતના સંપૂર્ણ વિરુદ્ધ કાર્ય કર્યું છે, એમ રજૂ કરવામાં આવે છે.

જ.૨. વધુમાં, અરજદાર તરફથી હાજર વિદ્વાન વકીલ શ્રી દેસાઈ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવે છે કે, હકીકતમાં પ્રશ્નાધીન બેઠકની ચૂંટણી અંગે, ઉપનિયમ ક્રમાંક ૩૦(૧)(એ)(૮) મુજબ જોડિયા તાલુકાની આવક હદમાં આવતી સહકારી મંડળીઓ માટે ચૂંટણી યોજવામાં આવી રહી છે. રજૂ કરવામાં આવે છે કે તેથી, જ્યારે સામાવાળા ક્રમાંક ૫ થી ૧૫ ની સહકારી મંડળીઓ હવે જોડિયા તાલુકાની આવક હદમાં યથાવત્ રહેતી નથી, ત્યારે ઉપનિયમ ક્રમાંક ૩૦(૧)(એ)(૮) મુજબ તેમને જોડિયા તાલુકા મતવિસ્તારની મતદારોની યાદીમાં ચાલુ રાખી શકાતી નથી.

૪.૩. વધુમાં અરજદાર તરફથી હાજર વિજ્ઞાન વકીલ શ્રી દેસાઈ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવે છે કે ચૂંટણી અધિકારી દ્વારા પ્રતિપાદિત આ અર્થઘટન કે મતદાર યાદી ૩૧.૩.૨૦૧૩ ની સ્થિતિ દર્શાવી તૈયાર કરવામાં આવી હતી અને તેથી ૩૧.૩.૨૦૧૩ પછી મહેસૂલી હદોમાં ફેરફાર થયો હોવાથી તેનો વિચાર કરી શકાય નહિ, તે સ્પષ્ટપણે ભૂલભર્યું છે. રજૂ કરવામાં આવે છે કે એકવાર કોઈ સહકારી મંડળી કોઈ નિશ્ચિત તાલુકાની મહેસૂલી હદોમાંથી બહાર નીકળી જાય, ત્યારબાદ ફેડરલ સહકારી મંડળીની ચૂંટણીમાં તેના મતાધિકાર આપોઆપ સમાપ્ત થઈ જાય. તેથી, જોડિયા તાલુકા મતવિસ્તારની મતદાર યાદીમાં સામાવાળા ક્રમાંક ૫ થી ૧૫ સહકારી મંડળીઓનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો તે બાબતે અરજદારે ઉઠાવેલ વાંધો નામંજૂર કરતો વિવાદિત નિર્ણય રદ કરવામાં આવવો યોગ્ય છે.

૪.૪. ઉપરોક્ત રજૂઆતો કરતાં અને ઉપરોક્ત નિર્ણયોના આધારે, હાલની વિશેષ સિવિલ એપિલકેશન મંજૂર કરવા વિનંતી કરવામાં આવે છે.

૫.૦. વર્તમાન અરજાનો ચૂંટણી અધિકારી તરફથી હાજર રહેલા વિજ્ઞાન એ.જી.પી. શ્રી ધવન જયસ્વાલ દ્વારા વિરોધ કરવામાં આવે છે. તે જોરદાર રીતે રજૂ કરવામાં આવે છે કે જોડિયા મતવિસ્તારની મતદારોની યાદીમાં સામાવાળા ક્રમાંક ૫ થી ૧૫ સુધીની સહકારી મંડળીઓનો સમાવેશ કરવા સામે અરજદાર દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલ વાંધાઓને નામંજૂર / નકારી કાઢતા ચૂંટણી

અધિકારીના આક્ષેપિત નિર્ણય સંપૂર્ણપણે ન્યાયસંગત અને યોગ્ય છે તથા નિયમો ૧૯૮૨ સાથે સુસંગત છે.

૫.૧. વધુમાં એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે બેંકની મેનેજિંગ કમિટીના સભ્યોની ચૂંટણી તા. ૨.૭.૨૦૧૩ના રોજ થવાની હતી, કારણ કે બેંકની મેનેજિંગ કમિટીની ચૂંટાયેલી સંસ્થાનો કાર્યકાળ તા. ૨.૭.૨૦૧૩ના રોજ પૂર્ણ થયો હતો. રજૂ કરવામાં આવે છે કે નિયમ ૪ મુજબ, જે વર્ષમાં સામાન્ય ચૂંટણી યોજાવાની બાકી હોય તે વર્ષ માટે મતદારોની યાદી તૈયાર કરવી આવશ્યક છે અને જે વ્યક્તિઓ તે વર્ષના તરત અગાઉના વર્ષના હિસાબો તૈયાર કરવાની તારીખે સભ્ય હોય, જેમાં આવી ચૂંટણી થવાની બાકી હોય, તેઓને યાદીમાં સામેલ કરવા આવશ્યક છે. રજૂ કરવામાં આવે છે કે તેથી, જ્યારે ચૂંટણી વર્ષ ૨૦૧૩માં થવાની હતી, ત્યારે તે વર્ષના તરત અગાઉના વર્ષના હિસાબો તૈયાર કરવાની તારીખે આવેલા સભ્યો જ, અર્થાત્ હાલના કેસમાં પણ તા. ૩૧.૩.૨૦૧૩ના રોજના સભ્યો જ, મતદારોની યાદીમાં સામેલ કરવા આવશ્યક છે. રજૂ કરવામાં આવે છે કે તેથી, જ્યારે સામાવાળા ક્રમાંક ૫ થી ૧૫ સંસ્થાઓ તા. ૩૧.૩.૨૦૧૩ના રોજ બેંકની સભ્ય હતી અને જે ગામોમાં સામાવાળા ક્રમાંક ૫ થી ૧૫ સંસ્થાઓ કાર્યરત છે તે જામનગર જિલ્લામાં અને જોડિયા તાલુકામાં તા. ૩૧.૩.૨૦૧૩ના રોજ આવેલાં હતાં, ત્યારે તેમના નામો અસ્થાયી મતદારોની યાદીમાં સામેલ કરવા આવશ્યક છે. રજૂ કરવામાં આવે છે કે તેથી, અરજદાર દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા આક્ષેપોને નામંજૂર કરતી વખતે ચૂંટણી અધિકારીએ

કોઈ ભૂલ કરી નથી. વિદ્વાન એ.જી.પી. શ્રી જયસ્વાલે (૧૯૯૩) માં અહેવાલિત રામચંદ્ર ગણપત શિંદે અને અન્ય વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય અને અન્યના મામલામાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણય પર ભારે આધાર મૂક્યો છે

૪ એસ.સી.સી. ૨૧૬. શ્રી જયસ્વાલ, વિદ્વાન એ.જી.પી.એ આ અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠના ભાવનગર જિલ્લા સહકારી બેંક લિમિટેડ તથા અન્ય વિ. ગુજરાત રાજ્ય તથા અન્ય, જે ૨૦૦૬(૨) જી.એલ.એચ. પૃષ્ઠ ૫ માં અહેવાલિત છે, તે કેસના નિર્ણય પર પણ અવલંબન રાખ્યું છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે આ અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠ દ્વારા સિદ્ધપુર તાલુકા સહકારી ખરીદ અને વેચાણ સંઘ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આપેલા નિર્ણયને ધ્યાનમાં લઈ અને ૧૯૮૨ના નિયમોનો નિયમ ૪ વિચાર્યા બાદ, એવું અવલોકિત અને ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે જે વર્ષમાં ચૂંટણી આવનારી હોય તે વર્ષના તાત્કાલિક પૂર્વવર્તી વર્ષના હિસાબો તૈયાર કરવાની તારીખે નિર્દિષ્ટ સહકારી મંડળીના સભ્ય હોય તેવા વ્યક્તિઓ જ કામચલાઉ ચાદી/મતદાર ચાદીમાં સમાવેશ પામવા હકદાર છે.

૫.૨. હવે, જ્યાં સુધી આ અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠ દ્વારા સિદ્ધપુર તાલુકા કોઓપરેટિવ પરચેઝ એન્ડ સેલ્સ યુનિયન (ઉપરોક્ત) ના મામલે આપવામાં આવેલા નિર્ણય પર અરજદાર તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રી દેસાઈએ મૂકેલા આધારનો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી વિદ્વાન એ.જી.પી. શ્રી જયસ્વાલ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવે છે કે હસ્તગત કેસના તથ્યોને ધ્યાનમાં લેતા, ઉક્ત નિર્ણય

વર્તમાન હસ્તગત કેસના તથ્યો પર લાગુ પડશે નહીં. રજૂ કરવામાં આવે છે કે હકીકતમાં સિદ્ધપુર તાલુકા કોઓપરેટિવ પરચેઝ એન્ડ સેલ્સ યુનિયન (ઉપરોક્ત) ના મામલે વિભાગીય ખંડપીઠ સમક્ષ એવો કોઈ વિવાદ / મુદ્દો સંકળાયેલો / ઉઠાવવામાં આવેલો નહોતો, જે વર્તમાન અરજી વાંચી સંકળાયેલો / ઉઠાવવામાં આવેલો છે, એટલે કે નિયમો, ૧૯૮૨ ના નિયમ ૪ ના અર્થઘટનનો મુદ્દો.

૫.૩. ઉપરોક્ત રજૂઆતો કરતાં અને ઉપરોક્ત નિર્ણય પર આધાર રાખતાં, હાલની અરજી ફગાવી દેવા વિનંતી કરવામાં આવે છે.

૬.૦. સંબંધિત પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોને વિસ્તૃત રીતે સાંભળવામાં આવ્યા. પ્રારંભે, એ નોંધવું આવશ્યક છે કે બેંક અધિનિયમની કલમ ૭૪(સી) હેઠળ નિર્દિષ્ટ મંડળી છે અને ઉક્ત બેંકની વ્યવસ્થાપક સમિતિના સભ્યોની ચૂંટણી અધિનિયમના પ્રકરણ ૧૧ એ સાથે વાંચવાના નિયમો, ૧૯૮૨ મુજબ યોજવી અને સંચાલિત કરવી આવશ્યક છે. એ નોંધવું જરૂરી છે કે બેંકની વ્યવસ્થાપક સમિતિની ચૂંટાયેલી સંસ્થાનો કાર્યકાળ ૨.૭.૨૦૧૩ના રોજ પૂર્ણ થયો હતો. તેથી, બેંકની વ્યવસ્થાપક સમિતિની ચૂંટણી જૂન / જુલાઈ ૨૦૧૩ માસમાં યોજાવાની આવશ્યકતા હતી. જોકે, અનેક કારણોસર ચૂંટણી યોજાઈ નહોતી અને અંતે આ અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠે વિશેષ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૭૧૮૫ ઓફ ૨૦૧૪માં તા. ૫.૧૨.૨૦૧૪ના હુકમ દ્વારા આપેલા નિર્દેશોના અનુસંધાને બેંકની વ્યવસ્થાપક સમિતિના સભ્યોની ચૂંટણી યોજવી આવશ્યક

બની હતી. તેથી, બેંકની વ્યવસ્થાપક સમિતિના સભ્યોની ચૂંટણી મૂળતઃ જૂન / જુલાઈ ૨૦૧૩ માસમાં બાકી હતી. ચૂંટણી યોજાય તે પહેલાં, ચૂંટણી અધિકારી દ્વારા મતદારોની કામચલાઉ યાદી તૈયાર કરવી આવશ્યક છે. નિયમો, ૧૯૮૨નો નિયમ ૪ મતદારોની કામચલાઉ યાદીની તૈયારી બાબતે જોગવાઈ કરે છે, જે નીચે મુજબ છે:

“૪.મતદારોની કામચલાઉ યાદી: (૧) જે વર્ષમાં સામાન્ય ચૂંટણી યોજવાની બાકી હોય તે વર્ષ માટે દરેક મંડળી દ્વારા ગુજરાતીમાં મતદારોની કામચલાઉ યાદી તૈયાર કરવામાં આવશે. જે વર્ષમાં આવી ચૂંટણી યોજવાની બાકી હોય તે વર્ષના તાત્કાલિક અગાઉના વર્ષના હિસાબો તૈયાર કરવાની તારીખે જે વ્યક્તિઓ સભ્ય હોય, તેઓનો સમાવેશ કામચલાઉ યાદીમાં કરવામાં આવશે. જો ઉપવિધિઓમાં વિવિધ મતવિસ્તારોની જોગવાઈ કરવામાં આવી હોય, તો ઉપવિધિઓમાં નિર્ધારિત મુજબ મતદારોના નામો મતવિસ્તારવાર ગોઠવવામાં આવશે.

(૨). પ્રમાણીકૃત મતદારોની કામચલાઉ યાદીની ચાર નકલો દરેક મંડળી દ્વારા, સામાન્ય ચૂંટણી થવાની હોય તે વર્ષના હિસાબો તૈયાર થયાની તારીખથી ૧૫ દિવસની અંદર કલેક્ટર સુધી પહોંચે તે રીતે, જિલ્લા રજિસ્ટ્રાર મારફતે કલેક્ટરને મોકલવામાં આવશે. ઉક્ત યાદીની નકલો દાવાઓ અને આક્ષેપો આમંત્રિત કરવા માટે, હિસાબો તૈયાર થયાની તારીખથી ૨૦ દિવસની અંદર, મંડળીના સૂચના પાટિયા પર, સંબંધિત જિલ્લા રજિસ્ટ્રાર પાસે અને કલેક્ટર પાસે પ્રદર્શિત કરવામાં આવશે.

(૩).ઉપખંડ (૨) હેઠળ મતદારોની અસ્થાયી ચાદી મોકલવા સાથે સાથે સંસ્થાએ અધિનિયમ, નિયમો અથવા તેના ઉપવિધિઓની જોગવાઈઓ મુજબ મતદાન કરવા અયોગ્ય ઠરતા સભ્યોની ચાદી પણ કલેક્ટરને લેખિતમાં મોકલવી રહેશે અને જણાવેલી ચાદીમાં જે સભ્યને અયોગ્ય દર્શાવવામાં આવ્યો હોય તેને તેના દ્વારા થયેલી એવી અયોગ્યતા દર્શાવી લેખિતમાં જાણ કરવી રહેશે. ઉક્ત ચાદીને નિયમ ૬ ના ઉપનિયમ (૩) હેઠળની વાંધા અરજી તરીકે ગણવામાં આવશે.

(૪).જો કોઈ મંડળી હિસાબો તૈયાર કરવાની તારીખથી ૧૫ દિવસની અંદર સંબંધિત જિલ્લા રજિસ્ટ્રાર મારફતે મતદારોની કામચલાઉ ચાદીની નકલો કલેક્ટરને મોકલવામાં નિષ્ફળ જાય, તો

કલેક્ટર પોતે અથવા આ બાબતમાં તેમના દ્વારા અધિકૃત કરાયેલ કોઈપણ વ્યક્તિ મારફતે મતદારોની કામચલાઉ ચાદી તૈયાર કરશે અને તેના માટે થયેલો ખર્ચ જમીન મહેસૂલની બાકી તરીકે મંડળી પાસેથી વસૂલ કરવામાં આવશે.

(૫). જો કલેક્ટર ઉપનિયમ (૪) હેઠળ કાર્યવાહી કરે, તો તે હિસાબો તૈયાર કરવાની તારીખથી ૨૩ દિવસની અંદર, દાવા અને વાંધાઓ આમંત્રિત કરવા માટે, મતદારોની કામચલાઉ ચાદીની નકલો પોતાના નોટિસ બોર્ડ પર તેમજ સંબંધિત જિલ્લા રજિસ્ટ્રારના નોટિસ બોર્ડ પર અને મંડળી ખાતે પણ પ્રદર્શિત કરાવશે.”

૭.૦. તેથી, જે વર્ષે સામાન્ય ચૂંટણી યોજાવાની બાકી હોય તે વર્ષ માટે મતદારોની પ્રાથમિક ચાદી દરેક સહકારી મંડળી દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવશે. વધુમાં તેમાં એવું પણ જોગવાઈ કરવામાં આવ્યું છે કે જે વ્યક્તિઓ તે વર્ષના હિસાબ તૈયાર કરવાની તારીખે સભ્ય હોય, જે વર્ષના તરત પૂર્વવર્તી વર્ષમાં આવી ચૂંટણી યોજાવાની હોય, તેઓને મતદારોની પ્રાથમિક ચાદીમાં સમાવેશ કરવામાં આવશે. વધુમાં તેમાં એવું પણ જોગવાઈ કરવામાં આવ્યું છે કે જો ઉપવિધિઓમાં અલગ અલગ મતવિસ્તારોની જોગવાઈ કરવામાં આવી હોય, તો મતદારોના નામો ઉપવિધિઓમાં નિર્ધારિત મુજબ મતવિસ્તારવાર ગોઠવવામાં આવશે. તેમાં કોઈ વિવાદ નથી કે સામાવાળા ક્રમાંક ૫ થી ૧૫ સહકારી મંડળીઓ તા. ૩૧.૩.૨૦૧૩ના રોજ બેંકની સભ્ય હતી. તેમાં પણ કોઈ વિવાદ નથી કે જે ગામોમાં સામાવાળા ક્રમાંક ૫ થી ૧૫ કાર્યરત છે, તે ગામો તા. ૩૧.૩.૨૦૧૩ના રોજ જોડિયા તાલુકા અને જામનગર જિલ્લામાં આવતાં હતા. પુનરાવર્તનનો ભોગ લઈને પણ નોંધવું આવશ્યક છે કે બેંકની વ્યવસ્થાપક સમિતિના સભ્યોની ચૂંટણી જૂન / જુલાઈ ૨૦૧૩ મહિનામાં યોજાવાની બાકી હતી. તેથી, નિયમો ૧૯૮૨ના નિયમ ૪ને ધ્યાનમાં લેતા, જે વર્ષે આવી ચૂંટણી યોજાવાની હોય તે વર્ષના તરત પૂર્વવર્તી વર્ષના હિસાબ તૈયાર કરવાની તારીખે જે તમામ વ્યક્તિઓ સભ્ય હોય, એટલે કે હાલના કેસમાં તા. ૩૧.૩.૨૦૧૩ના રોજ, તેઓ તમામને મતદારોની પ્રાથમિક ચાદીમાં સમાવેશ કરવો પડશે. તેથી, નિયમો, ૧૯૮૨ના નિયમ ૪(૧)ને ધ્યાનમાં લેતા, સામાવાળા ક્રમાંક ૫ થી ૧૫ને મતદારોની પ્રાથમિક ચાદીમાં સમાવેશ કરવો આવશ્યક છે.

૮.૦. અરજદાર તરફથી એવો કેસ રજૂ કરવામાં આવ્યો છે કે અનુગામી રીતે અને ૧૫.૮.૨૦૧૩થી, જે ગામોમાં સામાવાળા ક્રમાંક ૫ થી ૧૫ ની સંસ્થાઓ કાર્યરત છે, તે ગામો નવેસરથી રચાયેલ મોરબી જિલ્લો અને મોરબી તાલુકાની મહેસૂલી હદોમાં સમાવેશ પામ્યા છે અને હવે તેઓ જોડિયા તાલુકા તથા જામનગર જિલ્લાના મહેસૂલી વિસ્તારની હદોમાં રહ્યા નથી, તેથી તેઓ બેંકની ચૂંટણીમાં અને ખાસ કરીને જોડિયા તાલુકા મતવિસ્તારમાં ભાગ લઈ શકતા નથી. ઉપરોક્ત રજૂઆતના સમર્થનમાં અરજદારના વિદ્વાન વકીલે આ અદાલતના સિદ્ધપુર તાલુકા સહકારી ખરીદી અને વેચાણ સંઘ (ઉપરોક્ત) મામલાના નિર્ણય પર ભારે આધાર મૂક્યો છે. જોકે, સિદ્ધપુર તાલુકા સહકારી ખરીદી અને વેચાણ સંઘ (ઉપરોક્ત) ના મામલાના તથ્યો અને ઉક્ત મામલામાં ખંડપીઠ સમક્ષ સંકળાયેલા વિવાદ / મુદ્દાને ધ્યાનમાં લેતા, અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે ઉક્ત નિર્ણય હાલ હાથેના મામલાના તથ્યો પર લાગુ પડતો નથી અને / અથવા અરજદારને કોઈ મદદરૂપ થતો નથી. સિદ્ધપુર તાલુકા સહકારી ખરીદી અને વેચાણ સંઘ (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં ખંડપીઠના નિર્ણયનું વિગતવાર અવલોકન કરતાં એવું જણાય છે કે હાલની આ વિશેષ સિવિલ એપિલિકેશનમાં ઉઠાવવામાં આવેલો એવો કોઈ મુદ્દો / વિવાદ ખંડપીઠ સમક્ષ નહોતો. ખંડપીઠ સમક્ષના મામલામાં નિર્વિવાદ રીતે સભ્યો જે ગામોમાં કાર્યરત હતા તેવા ગામો તે વર્ષની, જેમાં આવી ચૂંટણી આવશ્યક થવાની હતી, તેના તરત અગાઉના વર્ષની હિસાબી નોંધો તૈયાર કરવાની તારીખે સંબંધિત ચોક્કસ તાલુકાની અંદર હતા. ખંડપીઠ સમક્ષના મામલામાં, વર્ષ ૧૯૯૭માં, ગુજરાત રાજ્યના મહેસૂલ વિભાગે

નવા જિલ્લાઓ અને નવા તાલુકાઓ રચી કેટલાક જિલ્લાઓ અને તાલુકાઓનું વિભાજન કર્યું હતું. ઉક્ત વિભાજન હેઠળ, રાજ્ય સરકારે મહેસાણા જિલ્લામાંથી કેટલાક ગામો અલગ કરીને પાટણ નામે નવો જિલ્લો રચ્યો હતો. રાજ્ય સરકારે સિદ્ધપુર મહેસૂલી તાલુકાનો ભાગ બનેલા કેટલાક ગામોને પણ બહાર કાઢી તેમને નવેસરથી રચાયેલ ઊંઝા તાલુકામાં સમાવેશ કર્યા હતા. નવા જિલ્લાઓ અને તાલુકાઓની રચના માટે થયેલા આ વિભાજનના પરિણામે, સિદ્ધપુર તાલુકા સહકારી સંસ્થા સાથે સંકળાયેલી ૨૭ પ્રાથમિક સંસ્થાઓ નવેસરથી રચાયેલ ઊંઝા તાલુકાના પ્રાદેશિક ક્ષેત્રમાં આવતી થઈ. ચૂંટણી અધિકારીએ કુલ ૬૫ સભ્ય સહકારી સંસ્થાઓમાંથી ૨૭ સભ્ય સહકારી સંસ્થાઓને, જે સિદ્ધપુર તાલુકા નિર્ધારિત સહકારી સંસ્થા સાથે સંકળાયેલી હતી, બહાર રાખી હતી, કારણ કે જિલ્લા રજિસ્ટ્રારનો એવો અભિપ્રાય હતો કે ૭ પ્રાથમિક સહકારી સંસ્થાઓ, જે સિદ્ધપુર ફેડરલ નિર્ધારિત સહકારી સંસ્થા સાથે સંકળાયેલી હતી, હવે પાટણ તાલુકાના પ્રાદેશિક વિસ્તારમાં ન રહેલી અને હવે ઊંઝા તાલુકામાં આવતી હોવાથી, નવા પાટણ જિલ્લાનો ભાગ બનેલી સિદ્ધપુર તાલુકાની મતદાર યાદીમાં સામેલ કરી શકાતી નથી. ઉપરોક્ત બાબતને ખંડપીઠ સમક્ષ આ રજૂઆત સાથે પડકારવામાં આવી હતી કે જે ગામોમાં ઉપરોક્ત સંસ્થાઓ કાર્યરત હતી તે ગામો ઉપવિધિના સમયે સંબંધિત તાલુકાઓમાં હતા અને તેઓ નિર્ધારિત સંસ્થાના સભ્યો તરીકે ચાલુ રહ્યા હતા, તેથી તાલુકામાં થયેલા ફેરફારને અવગણીને તેમને ફેડરલ સંસ્થાની ચૂંટણીમાં ભાગ લેવાનો અધિકાર હતો. ઉપરોક્ત રજૂઆત ખંડપીઠ દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવી હતી. પરંતુ, ઉપર

નોંધ્યા મુજબ, તે વર્ષની, જેમાં આવી ચૂંટણી આવશ્યક થવાની હતી, તેના તરત અગાઉના વર્ષની હિસાબી નોંધો તૈયાર કરવાની તારીખે, તે સભ્યો સંબંધિત તાલુકામાં નહોતા. તેથી, હાલની આ વિશેષ સિવિલ એપિલેકેશનમાં ઉદ્ભવેલો એવો કોઈ વિવાદ ખંડપીઠ સમક્ષ નહોતો.

૯.૦. નેચરલ રિસોર્સિસ એલોકેશન ઇન રે, સ્પેશિયલ રેફરન્સ નં. ૧ ઓફ ૨૦૧૨, જે (૨૦૧૨) ૧૦ એસ.સી.સી. ૧ માં અહેવાલિત છે, તે મામલે માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે અવલોકન કર્યું છે કે “જાહેર કરાયેલ કાયદો” નું અર્થઘટન કાયદાના એવા સિદ્ધાંત તરીકે કરવું પડે, જે કોઈ ચુકાદામાંથી અથવા સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા કાયદા અથવા ચુકાદાની કરવામાં આવેલી વ્યાખ્યામાંથી ઉત્પન્ન થાય અને જેના આધાર પર કેસનો નિર્ણય કરવામાં આવ્યો હોય. વધુમાં એવું પણ અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે “જાહેર કરાયેલ કાયદો” એ ઉઠાવવામાં આવેલા પ્રશ્નોના પ્રકાશમાં સમગ્ર ચુકાદાના વાંચન પરથી તારવવામાં આવેલો એવો સિદ્ધાંત છે, જેના આધાર પર કેસનો નિર્ણય કરવામાં આવ્યો હોય. વધુમાં એવું પણ અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે અન્ય શબ્દોમાં, ચુકાદામાંનો “જાહેર કરાયેલ કાયદો”, જે અદાલતો પર બંધનકારક છે, તે ચુકાદાનો રેશિયો ડિસિડેનડી છે. વધુમાં એવું પણ અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે નિર્ણયનું સારતત્વ અને જે સિદ્ધાંતના આધારે કેસનો નિર્ણય કરવામાં આવ્યો હોય, તેનું નિર્ધારણ નિર્ણયના વિષયવસ્તુના સંદર્ભમાં કરવાનું રહે છે. પરિચ્છેદ ૭૦ થી ૭૩ માં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

૭૦.દરેક કેસમાં હકીકતોનો જુદો સમૂહ હોય છે અને કોઈ નિર્ણય પોતાની જ હકીકતોના આધારે દાખલો બને છે; ચુકાદો આપતી વખતે ન્યાયાધીશે જે કંઈ કહ્યું હોય તે બધાને દાખલારૂપ મૂલ્ય આપવું શક્ય નથી. જે તત્વના આધારે કેસનો નિર્ણય કરવામાં આવે છે, તે જ તે નિર્ણયનું મર્મ છે જે કેસના પક્ષકારોને બાંધે છે, અને આ કારણસર કોઈ નિર્ણયનું વિશ્લેષણ કરી તેમાંથી નિષ્કર્ષરૂપે નિર્ણયાધાર કાઢવો મહત્વપૂર્ણ છે. દાખલાઓ લાગુ પાડવાના પ્રશ્નમાં, પ્રખ્યાત ન્યાયમૂર્તિ બેન્જામિન કાર્ડોઝોએ “ધ નેચર ઓફ અ જ્યુડિશિયલ પ્રોસેસ” માં કહ્યું હતું કે “જો ન્યાયાધીશે વિવેકપૂર્ણ રીતે નિર્ણય જાહેર કરવો હોય, તો માન્યતા મેળવવા માટે સ્પર્ધા કરતા તમામ સંભવિત નિર્ણયો વચ્ચે તેને માર્ગદર્શન આપે એવા પસંદગીના કેટલાક સિદ્ધાંતો હોવા જ જોઈએ” અને “લગભગ હંમેશાં તેનું પ્રથમ પગલું તેમનું પરીક્ષણ અને તુલના કરવાનું હોય છે;” “તે શોધ, તુલના અને બહુ ઓછું વધુ એવી પ્રક્રિયા છે” અને તે “હાલના કેસના રંગોની સરખામણી અનેક નમૂનાત્મક કેસોના રંગો સાથે” કરવા જેવી ન હોવી જોઈએ, કારણ કે એવી સ્થિતિમાં “જે વ્યક્તિ પાસે કેસોની શ્રેષ્ઠ કાર્ડ અનુક્રમણિકા હોય તે જ સૌથી વિવેકી ન્યાયાધીશ ગણાય”. એક કેસના રંગોનો બીજા કેસ સાથે મેળ બેસાડીને દાખલાઓની સરખામણી કરવાની રીત સામે ચેતવણી આપતાં, જ્યારે રંગો ન મેળ ખાતા હોય ત્યારે આ પ્રક્રિયાનું તેમણે નીચેના વિવેકપૂર્ણ શબ્દોમાં સારાંશ આપ્યો હતો: “જ્યારે રંગો મેળ ખાતા નથી, જ્યારે અનુક્રમણિકામાંના સંદર્ભો નિષ્ફળ જાય છે, જ્યારે કોઈ નિર્ણાયક દાખલો ઉપલબ્ધ નથી, ત્યારે ન્યાયાધીશનું ગંભીર કાર્ય શરૂ થાય છે. ત્યારબાદ તેને

પોતાના સમક્ષ રહેલા વિવાદકારો માટે કાયદાને આકાર આપવો પડે છે. તેમને માટે કાયદાને આકાર આપતા આપતા, તે બીજાઓ માટે પણ તેનો આકાર ઘડી રહ્યો હોય છે. બેકનનું પ્રખ્યાત નિવેદન આ છે: “ઘણી વાર એવી બાબતો, જે નિર્ણય સુધી ઉતારવામાં આવે છે, તે મિયમ અને ટ્યૂમ હોઈ શકે છે, જ્યારે તેની ચુક્તિ અને પરિણામ મિલકતના મુદ્દા સુધી પહોંચતા હોઈ શકે છે. આજનો નિર્ણય આવતીકાલના હક અને અહકને નિર્ધારિત કરશે.”

૭૧. નિર્ણયોનું પૂર્વનિર્દેશાત્મક મૂલ્ય સંદર્ભે, સ્ટેટ ઓફ ઓરિસ્સા એન્ડ ઓર્સ. વિ. એમ.ડી. ઇલ્લિયાસ [૨૨] માં આ અદાલતે નીચે મુજબ નોંધ્યું હતું: ૧૨”...પૂર્વનિર્ણયોના સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત મુજબ, દરેક નિર્ણયમાં ત્રણ મૂળભૂત તત્વો સમાયેલાં હોય છે: (૧) તથ્યો અંગેના મહત્વપૂર્ણ નિષ્કર્ષો, પ્રત્યક્ષ તેમજ અનુમાનાધીન. તથ્યો અંગેનો અનુમાનાધીન નિષ્કર્ષ તે અનુમાન છે, જે ન્યાયાધીશ પ્રત્યક્ષ અથવા ગ્રહ્ય તથ્યોમાંથી કરે છે; (૨) તથ્યો દ્વારા પ્રકાશમાં આવતાં કાનૂની પ્રશ્નો પર લાગુ પડતાં કાનૂનના સિદ્ધાંતોના નિવેદનો; અને (૩) ઉપરોક્ત બાબતોના સંયુક્ત પ્રભાવના આધારે આપેલો ચુકાદો. કોઈ નિર્ણય તે વાસ્તવમાં શું નક્કી કરે છે તેના માટે જ અધિકૃત માન્યતા ધરાવે છે. નિર્ણયનું સારતત્વ તેનું રેશિયો છે; તેમાં આવેલા દરેક અવલોકનનો કે ચુકાદામાં કરાયેલા વિવિધ અવલોકનોમાંથી તર્કસંગત રીતે નીકળતી દરેક બાબતનો નહીં...”

૭૨. તાજેતરમાં, યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. અમૃત લાલ મંચંદા એન્ડ એન.આર. [૨૩] માં, આ અદાલતે નીચે મુજબ નોંધ્યું છે: “...અદાલતોના

અવલોકનોને ન તો ચુકિલડના સિદ્ધાંતો સમાન વાંચવાના, ન તો અધિનિયમની જોગવાઈઓ સમાન, અને તે પણ તેમના સંદર્ભથી અલગ કરીને. આવા અવલોકનોને તેઓ જે સંદર્ભમાં કહેવામાં આવ્યા હોય તે સંદર્ભમાં જ વાંચવા જરૂરી છે. અદાલતોના ચુકાદાઓનું અર્થઘટન અધિનિયમોની જેમ કરવાનું નથી. અધિનિયમના શબ્દો, શબ્દસમૂહો અને જોગવાઈઓનું અર્થઘટન કરવા માટે ન્યાયાધીશોને ઘણીવાર વિસ્તૃત ચર્ચામાં પ્રવેશ કરવો આવશ્યક બને, પરંતુ આવી ચર્ચાનો હેતુ સ્પષ્ટીકરણ આપવાનો છે, વ્યાખ્યા બાંધવાનો નથી. ન્યાયાધીશો અધિનિયમોનું અર્થઘટન કરે છે; તેઓ ચુકાદાઓનું અર્થઘટન કરતા નથી. તેઓ અધિનિયમના શબ્દોનું અર્થઘટન કરે છે; તેમના પોતાના શબ્દોનું અધિનિયમની જેમ અર્થઘટન કરવાનું નથી.”

૭૩. આ બાબત પણ અગત્યની છે કે કોઈ ચુકાદાને સંપૂર્ણરૂપે વાંચવો જોઈએ અને એ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે તે સર્વવ્યાપક લાગુ પડતા કોઈ સૈદ્ધાંતિક શૈક્ષણિક વક્તવ્યરૂપે નથી, પરંતુ કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓ પર ઘનિષ્ઠ રીતે આધારિત હોય છે. ચુકાદાનો દરેક ભાગ, વધુ વિશાળ સંપૂર્ણતાનું નિર્માણ કરતા અન્ય ભાગો સાથે સૂક્ષ્મ રીતે જોડાયેલો હોય છે અને તેથી, તર્કની કડી અખંડ રાખીને તેને વાંચવો આવશ્યક છે. આ સંદર્ભે, ઇસ્લામિક એકેડેમી ઓફ એજ્યુકેશન એન્ડ એન.આર. વિ. સ્ટેટ ઓફ કલાર્ટિક એન્ડ ઓર્સ. [૨૪] માં, અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકનો કર્યા હતા: “ચુકાદાનો રેશિયો ડેસિડેન્ડી માત્ર સમગ્ર ચુકાદો વાંચ્યા પછી જ જાણી શકાય. હકીકતમાં, ચુકાદાનો રેશિયો તે જ છે જે ચુકાદામાં સ્વયં નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો હોય. પ્રશ્નનો જવાબ અનિવાર્ય

રીતે ચુકાદામાં જે નિર્ધારિત કરાયું છે તેના સંદર્ભમાં જ વાંચવો પડે અને એકાંતમાં નહીં. અવલોકનો, કારણો અને સિદ્ધાંતો અંગે કોઈ શંકા હોય તો ચુકાદાના અન્ય ભાગનો સહારો લેવો પડે. ચુકાદામાંથી અહીં-ત્યાંની કોઈ એક-બે પંક્તિ વાંચીને, સમગ્ર ચુકાદાનો રેશિયો ડેસિડેન્ડી જાણી શકાય નહિ. ”

૧૦. હરિયાણા ફાઈનાન્શિયલ કોર્પોરેશન અને અન્ય વિ. જગદંબા ઓઈલ મિલ્સ અને અન્ય, અહેવાલિત (૨૦૦૨) ૩ એસ.સી.સી. ૪૯૬, ના પરિચ્છેદમાં

૧૯ થી ૨૨, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

૧૯. અદાલતોએ કોઈ નિર્ણય પર એ રીતે આધાર મૂકવો નહીં જોઈએ કે જેમાં આ ચર્ચા જ ન કરવામાં આવે કે સંબંધિત હકીકતી પરિસ્થિતિ, જેના પર આધાર મૂકવામાં આવે છે તે નિર્ણયની હકીકતી પરિસ્થિતિ સાથે કેવી રીતે બંધબેસે છે. અદાલતોના અવલોકનોને ચુકિલડના સિદ્ધાંતો અથવા કાયદાની જોગવાઈઓની જેમ વાંચવાના નથી. આ અવલોકનોને તે જે સંદર્ભમાં પ્રગટ થાય છે તે સંદર્ભમાં જ વાંચવા જોઈએ. અદાલતોના ચુકાદાઓનું અર્થઘટન કાયદાઓની જેમ કરવાનું નથી. કાયદાના શબ્દો, વાક્યખંડો અને જોગવાઈઓનું અર્થઘટન કરવા માટે ન્યાયાધીશોને ક્યારેક વિશદ ચર્ચામાં જવું જરૂરી બની શકે, પરંતુ તે ચર્ચાનો હેતુ સ્પષ્ટીકરણ કરવાનો હોય છે, વ્યાખ્યા બાંધવાનો નહીં. ન્યાયાધીશો કાયદાઓનું અર્થઘટન કરે છે; તેઓ ચુકાદાઓનું અર્થઘટન કરતા નથી. તેઓ કાયદાના શબ્દોનું અર્થઘટન કરે છે; તેમના પોતાના શબ્દોનું કાયદાની જેમ અર્થઘટન કરવાનું નથી. લંડન ગ્રેવિંગ ડોક કો. લિ. વિ. હોર્ટન (૧૯૫૧ એસી ૭૩૭ પૃ.

૭૬૧ પર) મામલામાં, લોર્ડ મેક ડમોટે અવલોકન કર્યું હતું: "આ મુદ્દો, નિશ્ચિતપણે, માત્ર એટલા દ્વારા નિશ્ચિત થઈ શકે તેમ નથી કે વિલ્સ, ન્યાયમૂર્તિના મૂળ શબ્દોને પાર્લામેન્ટના અધિનિયમના ભાગ સમાન માની લેવામાં આવે અને તે અનુસાર અર્થઘટનના નિયમો લાગુ કરવામાં આવે. આથી, હકીકતમાં તે અતિ વિશિષ્ટ ન્યાયાધીશે ઉપયોગમાં લીધેલી ભાષાને આપવાનાં મહત્વમાં કોઈ ઘટાડો થતો નથી."

૨૦. હોમ ઓફિસ વિ. ડોર્સેટ ચાટ કો. (૧૯૭૦ (૨) ઓલ ઈ.આર. ૨૯૪) માં લોર્ડ રીડે કહ્યું હતું, "લોર્ડ એટકિનનું વક્તવ્ય..ને એવી રીતે ગણવું નહીં કે જાણે તે કાયદામાં આપવામાં આવેલી વ્યાખ્યા હોય. નવી પરિસ્થિતિઓમાં તેને મર્યાદિત સ્વરૂપે સ્વીકારવાની જરૂર પડશે." મેગેરી, ન્યાયમૂર્તિએ (૧૯૭૧) ૧ ડબલ્યુ.એલ.આર. ૧૦૬૨ માં અવલોકન કર્યું હતું: "નિશ્ચિતપણે, રસેલ એલ.જે.ના અનામત ચુકાદાનું પણ એવું અર્થઘટન કરવું નહીં જોઈએ કે જાણે તે પાર્લામેન્ટનો અધિનિયમ હોય." તેમજ, હેરિંગ્ટન વિ. બ્રિટિશ રેલવેઝ બોર્ડ, (૧૯૭૨) ૨ ડબલ્યુ.એલ.આર. ૫૩૭ માં લોર્ડ મોરિસે કહ્યું હતું: "વક્તવ્ય અથવા ચુકાદાના શબ્દોને એવી રીતે જોવામાં હંમેશાં જોખમ રહેલું છે કે જાણે તે વિધાનાત્મક અધિનિયમના શબ્દો હોય, અને એ યાદ રાખવાનું છે કે ન્યાયિક ઉચ્ચારણો કોઈ વિશિષ્ટ કેસની હકીકતોની પૃષ્ઠભૂમિમાં કરવામાં આવેલા હોય છે."

૨૧. પરિસ્થિતિજન્ય લવચીકતા એવી છે કે એક વધારાની અથવા ભિન્ન હકીકત

પણ બે કેસોના નિષ્કર્ષોમાં અત્યંત મોટો ફરક પેદા કરી શકે છે. કોઈ નિર્ણય પર આંધળો આધાર રાખીને કેસોનો નિકાલ કરવો યોગ્ય નથી.

૨૨. પૂર્વનિર્ણયો લાગુ કરવાની બાબતમાં લોર્ડ ડેનિંગના નીચેના શબ્દો ક્લાસિક માર્ગદર્શક સિદ્ધાંત બની ગયા છે: "દરેક કેસ તેના પોતાના તથ્યો પર આધારિત હોય છે અને એક કેસ તથા બીજા કેસ વચ્ચેની નિકટ સમાનતા માત્ર પૂરતી નથી, કારણ કે એક જ મહત્વપૂર્ણ વિગત પણ સમગ્ર પરિપ્રેક્ષ્ય બદલી શકે છે. આવા કેસોનો નિર્ણય કરતી વખતે, એક કેસનો રંગ બીજા કેસના રંગ સાથે મિલાવીને કેસોનો નિર્ણય કરવાની (કોર્ડોઝોએ જણાવ્યા મુજબ) લાલચથી બચવું જોઈએ. તેથી, રેખાની કઈ બાજુએ કોઈ કેસ આવે છે તેનો નિર્ણય કરવા માટે, બીજા કેસ સાથેનું વ્યાપક સામ્ય ક્યારેય નિર્ણાયક નથી." એક્સ એક્સ એક્સ એક્સ એક્સ "પૂર્વનિર્ણયને માત્ર એટલા હદે અનુસરવો જોઈએ જેટલા હદે તે ન્યાયના માર્ગને દર્શાવે; પરંતુ સુકાયેલું લાકડું કાપી નાખવું અને બાજુની ડાળીઓ છાંટી નાખવી આવશ્યક છે, નહિતર તમે જાતને ઝાંખરા અને શાખાઓમાં ખોવાઈ ગયેલા શોધશો. મારી વિનંતી એટલી છે કે ન્યાય તરફ જતો માર્ગ એવા અવરોધોથી મુક્ત અને સ્પષ્ટ રાખવો જોઈએ, જે તેને અવરોધી શકે. "

૧૧. સમાન પ્રશ્ન માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ રામચંદ્ર ગણપત શિંદે અને અન્ય (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં વિચારણા માટે આવ્યો હતો અને મહારાષ્ટ્ર નિર્દિષ્ટ સહકારી સંસ્થાઓની સમિતિ માટેની ચૂંટણી નિયમો, ૧૯૭૧ ના સમરૂપ નિયમ

એટલે કે નિયમ ૪ ને ધ્યાનમાં લઈને, ફરાર ૭ માં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે અને ઠરાવ્યું છે:

“૭. અમે પહેલેથી જ નોંધ્યું છે કે નિયમ ૪ હેઠળ અસ્થાયી મતદારોની યાદી દરેક સોસાયટી દ્વારા “જે વર્ષે સામાન્ય ચૂંટણી યોજાવાની બાકી હોય તે વર્ષે” તૈયાર કરવામાં આવવાની રહેશે. સોસાયટી દ્વારા કરવામાં આવેલી દલીલ મુજબ તે કાયદા હેઠળ બાકી નથી. ઉપર ઉદ્ધૃત કરાયેલા વાક્યખંડનો અર્થ કાયદાની વૈધાનિક અમલવારીમાંથી મેળવવાનો છે. મેનેજિંગ કમિટીની મુદત ૩ ડિસેમ્બર,

૧૯૯૧ના રોજ સમાપ્ત થવાની હતી. હેઠળ *the*

અધિનિયમની કલમ ૭૩જી હેઠળ, સોસાયટીની વ્યવસ્થાપક સમિતિની ચૂંટણી, અધિનિયમના અધ્યાય ૧૧એની જોગવાઈઓ, નિયમો અને સોસાયટીના ઉપનિયમો અનુસાર, કાર્યકાળ પૂર્ણ થાય તે પહેલાં યોજાવાની રહેશે. તેથી, જેમાં સામાન્ય ચૂંટણી બાકી થતી હતી તે વર્ષ ૧૯૯૧ છે. જો ચૂંટણી કાર્યકાળ પૂર્ણ થાય તે પહેલાં યોજાઈ ન હોય, તો કલમ ૭૩જીની ઉપકલમ ૨બીના અમલથી, હાલની સમિતિના સભ્યોએ, પરિસ્થિતિ અનુસાર, તેમની મુદતવધારેલી અવધિ પૂર્ણ થતાં પદ પર રહેવાનું બંધ કરવું જોઈએ અને એમ માનવામાં આવવું જોઈએ કે તેમણે પોતપોતાના પદ ખાલી કરી દીધા છે. કલમ ૭૩જીની ઉપકલમ (૩) ના અમલથી, સોસાયટીના સભ્યોની સામાન્ય સભાએ વ્યવસ્થાપક સમિતિના સભ્યોની પસંદગી કરવી જોઈએ. તેથી, સમિતિનો કાર્યકાળ પૂર્ણ થાય તે પહેલાં વ્યવસ્થાપક સમિતિ માટેની સામાન્ય ચૂંટણી બાકી થાય છે. બ્લેક્સ લો

ડિક્શનરી, છઠ્ઠી આવૃત્તિ, પૃષ્ઠ ૫૦૦ પર, 'ડ્યુ ડેટ' શબ્દોના અર્થ અંગે આ પ્રમાણે જણાવાયું છે: "સામાન્ય રીતે, તે નિશ્ચિત દિવસ કે જેના દિવસે અથવા તે પહેલાં, કાયદા અથવા કરારજન્ય બાધ્યતાનું પાલન કરવા માટે કોઈ કાર્ય કરવું ફરજિયાત હોય છે." જ્યારે કલમ ૭૩૭, અધ્યાય ૧૧એની જોગવાઈઓ અને ઉપનિયમો સાથે નિયમ ૪ વાંચવામાં આવે ત્યારે એ અનુમાનિત થાય છે કે વ્યવસ્થાપક સમિતિની ચૂંટણી કાર્યકાળ પૂર્ણ થાય તે પહેલાં યોજાવાની હોવી જોઈએ, ત્યારે સોસાયટી પર નિયમ ૪(૧) હેઠળ એ ફરજ મુકવામાં આવી છે કે, જે વર્ષમાં એવી સામાન્ય ચૂંટણી યોજાવાની બાકી હોય તેના "તાત્કાલિક અગાઉના વર્ષ" ના ૩૦મી જૂનના રોજની સ્થિતિ મુજબ સભ્યોની અસ્થાયી મતદાર યાદી તૈયાર કરીને તે જિલ્લાધિકારીને સુપરત કરે. આથી વિધાનમંડળનો આશય એવો હતો કે, સોસાયટીના પ્રવેશ નોંધપોથીમાં સભ્ય તરીકે નામ હોવા છતાં, ફક્ત તેવા સભ્યો જ, જેઓ એવી સામાન્ય ચૂંટણી જે વર્ષમાં બાકી હોય તેના તાત્કાલિક અગાઉના વર્ષના ૩૦મી જૂનના રોજ અથવા તે પહેલાં સભ્ય તરીકે પ્રવેશિત થયેલા અને માન્ય સભ્ય હોય, તેઓ જ મતાધિકારનો ઉપયોગ કરવા અને અસ્થાયી યાદીમાં સમાવેશ પામવા પાત્ર રહેશે. ત્યારબાદ નિયમ ૬(૧) હેઠળ નોટિસ બોર્ડ પર પ્રકાશન થયા પછી અને કરવામાં આવેલી વાંધાઓ, સૂચનો અથવા સુધારાઓ, જો કોઈ હોય, તેની વિચારણા કરીને, જિલ્લાધિકારીને નિયમ ૭ હેઠળ યાદી અંતિમરૂપ આપવાની અને તેને "અંતિમ મતદાર યાદી" તરીકે પ્રકાશિત કરવાની ફરજ છે. પરંતુ ફક્ત એ જ સ્થિતિમાં અમલમાં આવશે કે જ્યારે અસ્થાયી મતદાર યાદી તૈયાર કરવાની ફરજ ૩૦મી

જૂનથી છ મહિનાની અવધિ પૂર્ણ થયા પછી બાકી થતી હોય; ત્યારે જ નિયુક્ત અધિકારી સાથે પરામર્શ કર્યા પછી, જિલ્લાધિકારી હુકમ દ્વારા ૩૦મી જૂનની તારીખમાં ફેરફાર કરી શકે અને અસ્થાયી મતદાર યાદી રજૂ કરવા માટે પછીની તારીખને સુધારેલી તારીખ તરીકે નક્કી કરી શકે. હાલના કેસમાં પરંતુક લાગુ પડતો નથી, કારણ કે અસ્થાયી યાદી પહેલેથી જ કાયદા મુજબ ૧૭ ડિસેમ્બર, ૧૯૯૧ના રોજ જિલ્લાધિકારી દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવી હતી અને પ્રકાશિત કરવામાં આવી હતી. તેને પડકારવામાં આવી ન હતી. તેથી, સોસાયટીની સામાન્ય ચૂંટણી જે વર્ષે બાકી થાય છે તે કાયદાના અમલ અનુસાર ૧૯૯૧ વર્ષ છે, રાજ્ય સરકાર દ્વારા ચૂંટણી મુલતવી રાખવામાં આવતા સમયગાળો પૂર્ણ થયા પછીનું વર્ષ નથી. સ્પષ્ટ છે કે, એ જ કારણસર સરકારે પણ ૨૮ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૯૨ના રોજ સૂચનાઓ બહાર પાડી હતી કે જ્યાં અસ્થાયી યાદી મંજૂર થઈ ગઈ હોય અને અંતિમ યાદી ચૂંટણી મુલતવી રાખતા પહેલાં પ્રકાશિત થઈ ગઈ હોય, ત્યાં ચૂંટણી નિયમોના નિયમ ૭ હેઠળ પ્રકાશિત થયેલી અંતિમ યાદી અનુસાર યોજાવાની જોઈએ. ”

૧૨. વધુમાં, આ મુદ્દે આ અદાલતની દ્વિ-ન્યાયાધીશપીઠનો સીધો નિર્ણય ભાવનગર જિલ્લા કોઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડ અને અન્ય વિ. (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં ઉપલબ્ધ છે. ઉપરોક્ત નિર્ણયોમાં, નિયમો ૧૯૮૨ ના નિયમ ૪ ની જોગવાઈઓ પર વિચારણા કર્યા પછી, સ્પષ્ટપણે અવલોકન કરીને ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે મતાધિકારનો નિર્ણય નિયમની જોગવાઈઓના આધારે કરવો પડશે.

વધુમાં એવું પણ ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે જે વ્યક્તિઓ આવી ચૂંટણી જે વર્ષમાં થવાની હોય તેના તાત્કાલિક અગાઉના વર્ષની હિસાબી નોંધો તૈયાર કરાયેલી તારીખે નિર્દિષ્ટ સહકારી મંડળીના સભ્યો હોય, તેઓ જ અસ્થાયી ચાદીમાં સમાવેશ પામવા હકદાર છે. ઢિ-ન્યાયાધીશપીઠ સમક્ષના કેસમાં હકીકતો વિપરીત હતી. ઢિ-ન્યાયાધીશપીઠ સમક્ષના કેસમાં જે ગામોમાં સંબંધિત મંડળીઓ કાર્યરત હતી, તે ગામો એવી ચૂંટણી જે વર્ષમાં થવાની હતી તેના તાત્કાલિક અગાઉના વર્ષની હિસાબી નોંધો તૈયાર કરાયેલી તારીખ પછી તાલુકામાં સમાવેશ પામ્યાં હતાં અને તેમની તરફથી એવો દાવો કરવામાં આવ્યો હતો કે ચૂંટણીની તારીખે તેઓ તાલુકાની અંદર આવતા હોવાથી તેમને ચૂંટણીમાં ભાગ લેવાનો અધિકાર છે; પરંતુ ઢિ-ન્યાયાધીશપીઠે ફકરા ૮ થી ૧૧ માં નીચે મુજબ અવલોકન કરીને તે દાવાને નામંજૂર કર્યો હતો:

“૮. સિદ્ધપુર તાલુકા કોઓપરેટિવ પરચેઝ એન્ડ સેલ્સ યુનિયન એન્ડ ઓર્સ. (સુપ્રા) માં, રાજ્ય સરકારના મહેસૂલ વિભાગ દ્વારા કરાયેલ વિભાજન હેઠળ, મહેસાણા જિલ્લાનાં કેટલાક ગામોને અલગ કરીને નવો પાટણ જિલ્લો રચવામાં આવ્યો હતો. રાજ્ય સરકારે સિદ્ધપુર મહેસૂલ તાલુકાનો ભાગ બનેલા કેટલાક ગામોને પણ બહાર કાઢી નવા રચાયેલા ઊંઝા તાલુકામાં સામેલ કર્યા હતા. આ વિભાજનના પરિણામે, સિદ્ધપુર તાલુકા કોઓપરેટિવ સોસાયટી સાથે સંલગ્ન ૨૭ પ્રાથમિક મંડળીઓ ઊંઝા તાલુકાના પ્રાદેશિક વિસ્તારમાં આવી ગઈ હતી. પાટણ તાલુકાના ચૂંટણી અધિકારી-કમ-પ્રાંત અધિકારીએ સિદ્ધપુર અને પાટણ

તાલુકા કોઓપરેટિવ સેલ એન્ડ પરચેઝ યુનિયન લિમિટેડ માટે અલગ-અલગ રીતે ચૂંટણી પ્રક્રિયા પૂર્ણ કરવા બે ચૂંટણી કાર્યક્રમો જાહેર કર્યા હતા. મતદારોની કામચલાઉ યાદીઓ તૈયાર કરવાની પ્રક્રિયા સાથે, ચૂંટણી કાર્યક્રમ સિદ્ધપુરના મામલે ડિસેમ્બર ૨૧, ૨૦૦૧ ના રોજ અને પાટણ તાલુકા કોઓપરેટિવ યુનિયનના મામલે ડિસેમ્બર ૧૧, ૨૦૦૧ ના રોજ શરૂ થયો હતો. પાટણ કોઓપરેટિવ યુનિયન માટે જાન્યુઆરી ૨૧, ૨૦૦૨ ના રોજ પરિણામ જાહેર થવાથી ચૂંટણી પૂર્ણ થઈ ગઈ હતી અને સિદ્ધપુર કોઓપરેટિવ યુનિયન માટે તે ફેબ્રુઆરી ૪, ૨૦૦૨ ના રોજ પૂર્ણ થવાની હતી. સિદ્ધપુર અને પાટણ ખાતેની તાલુકા સેલ એન્ડ પરચેઝ કોઓપરેટિવ યુનિયનો અધિનિયમની કલમ ૭૪સી હેઠળ નિર્દિષ્ટ સહકારી મંડળીઓ છે અને આ સહકારી મંડળીઓની ચૂંટણીઓ અધિનિયમના ભાગ ૧૧એ હેઠળની કલમો ૧૪પએ થી ૧૪પવાય અને નિયમોમાં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ અનુસાર યોજાવાની આવશ્યકતા હતી. ચૂંટણી અધિકારીએ સિદ્ધપુર તાલુકા નિર્દિષ્ટ સહકારી મંડળી સાથે સંલગ્ન કુલ ૬૫ સભ્ય સહકારી મંડળીઓમાંથી ૨૭ સભ્ય સહકારી મંડળીઓને મતદાર યાદીમાંથી બહાર રાખવાની જે કાર્યવાહી કરી હતી, તેને બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ દાખલ કરાયેલ રિટ અરજીમાં વડી અદાલત સમક્ષ પડકારવામાં આવી હતી. અરજદારો તરફથી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે માત્ર પાટણ અને સિદ્ધપુર તાલુકાના મહેસૂલી વિસ્તારોમાં ફેરફાર થવાથી, તે તાલુકાઓમાં આવેલી ફેડરલ મંડળીઓની સભ્યતા બદલાતી નથી, જ્યાં સુધી મંડળીઓ પોતે અધિનિયમની કલમ ૧૩ હેઠળ પોતાના ઉપવિધિઓમાં સુધારો ન કરે; તેથી, સિદ્ધપુર તાલુકા

નિર્દિષ્ટ સહકારી મંડળી સાથે સંલગ્ન ૨૭ સભ્ય સહકારી મંડળીઓને મતદાર ચાદીમાંથી બહાર રાખી શકાતી નહોતી. વિભાગીય ખંડપીઠ સમક્ષ એવી દલીલ જાળવવામાં આવી હતી કે ઉપવિધિઓમાં વપરાયેલ ‘સિદ્ધપુર તાલુકા’ નો અર્થ વર્ષ ૧૯૯૭ પહેલાં અસ્તિત્વમાં હતો તેવો ‘સિદ્ધપુર તાલુકા’ માનવો જોઈએ, એટલે કે તાલુકાનાં વિસ્તારો બદલાયા પહેલાં અને ગામના કેટલાક ભાગો તેમજ તેમાં આવેલી પ્રાથમિક મંડળીઓ બહાર કરવામાં આવી હતી તે પહેલાંનો તાલુકો; અને તેથી ચૂંટણી અધિકારી દ્વારા મંડળીઓના નામ મતદાર ચાદીમાંથી બહાર રાખી શકાય નહિ. અધિનિયમ અને નિયમોની યોજનાનું પરિષીલન કર્યા પછી, આ વડી અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠે અહેવાલિત નિર્ણયના ફક્ત ૧૫, ૧૭, ૧૮ અને ૧૯ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે: “૧૫. ઉપરોક્ત અધિનિયમ અને નિયમોની જોગવાઈઓના પ્રકાશમાં અધિનિયમની યોજનાનો સંક્ષિપ્ત પરિચય કર્યા પછી, અમે જે નિષ્કર્ષે પહોંચીએ છીએ તે એવો છે કે રાજ્ય સ્તરથી તાલુકા સ્તર સુધીની સહકારી મંડળીઓની રચના મહેસૂલી વિસ્તારોના આધારે નિર્ભર છે. જિલ્લા અને તાલુકા સહકારી મંડળી માટે તેની સભ્યતા સંબંધિત જિલ્લા અને તાલુકાની અંદર હોવી આવશ્યક છે. ફેડરલ હોય કે અન્ય, મંડળીઓની ચૂંટણીઓ સંબંધિત તાલુકા અથવા જિલ્લાના મહેસૂલી વિસ્તારોના આધારે જિલ્લા કલેક્ટર દ્વારા યોજાવાની હોય છે. તેથી અરજદારો તરફથી રજૂ કરાયેલ આ દલીલ સ્વીકારી શકાય તેમ નથી કે તાલુકા અથવા જિલ્લાના મહેસૂલી વિસ્તારનો જિલ્લાસ્તર અથવા તાલુકા સ્તરની સહકારી મંડળીની ચૂંટણી યોજવા સાથે કોઈ સંબંધ નથી. એ સાચું છે કે ગુજરાત અધિનિયમમાં મહારાષ્ટ્ર અધિનિયમની કલમ

૧૮સીમાં જેવી સમાંતર જોગવાઈઓ નથી, જે તાલુકા અથવા જિલ્લાના વિસ્તારમાં ફેરફાર થવાના પ્રસંગે સહકારી મંડળીઓની રચનામાં ફેરફારનો વિચાર કરે. પરંતુ માત્ર તે કારણસર એવું માનવામાં આવી શકે નહિ કે ગુજરાત અધિનિયમ અને તેના હેઠળ બનાવવામાં આવેલા નિયમો અનુસાર, તાલુકા અથવા જિલ્લાના વિસ્તારમાં થયેલા ફેરફારની પરવા કર્યા વગર અને તેની ઉપવિધિઓમાં સુધારો કર્યા વગર, પ્રાથમિક સ્તરની સહકારી મંડળી પોતાની સભ્યોને તાલુકા સ્તરની ફેડરલ મંડળીમાં મતદાન અથવા ચૂંટણી માટે મોકલી શકે, જ્યારે આવી મંડળીઓ તે તાલુકાના મહેસૂલી વિસ્તારમાં આવતી જ ન હોય. મહારાષ્ટ્ર અધિનિયમની કલમ ૧૮સી સમકક્ષ જોગવાઈના અભાવે, જેથી તેના સભ્યો પ્રાથમિક મંડળીઓથી ફેડરલ મંડળી સુધી મતાધિકારનો ઉપયોગ કરી શકે અને ચૂંટણી લડી શકે, મંડળી માટે અધિનિયમની કલમ ૧૩ મુજબ પોતાની ઉપવિધિઓમાં સુધારો કરીને પોતાની ચૂંટણી તાલુકા અથવા જિલ્લાના વિસ્તારમાં મર્યાદિત કરવી આવશ્યક બને છે. રજિસ્ટ્રાર પણ અધિનિયમની કલમ ૧૪ હેઠળની પોતાની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને ઉપવિધિઓમાં અનુરૂપ ફેરફાર અમલમાં મૂકી, ચૂંટણીને તાલુકા અને જિલ્લાના અંદરના સભ્યો સુધી મર્યાદિત કરી શકે છે. સામાવાળાઓ તરફથી કરાયેલ આ રજૂઆતમાં નોંધપાત્ર બળ છે કે પ્રાથમિક મંડળીના સભ્ય તરીકે ફેડરલ મંડળીની ચૂંટણીમાં મતદાન કરવાનો અથવા ચૂંટણી લડવાનો સભ્યનો અધિકાર સંબંધિત ફેડરલ મંડળીની ઉપવિધિઓ દ્વારા નિયંત્રિત થવાનો છે અને જો ઉપવિધિઓ તાલુકાની અંદર આવતી સંલગ્ન મંડળીઓ સુધી સભ્યતા મર્યાદિત કરે, તો તાલુકાની બહાર આવતી મંડળીઓ

પોતાના સભ્યો અથવા પ્રતિનિધિઓ મારફતે મતદાનનો અથવા ચૂંટણી લડવાનો અધિકાર દાવો કરી શકતી નથી. આ સંદર્ભે સિદ્ધપુર તાલુકા ફેડરલ સહકારી મંડળી અને પાટણ તાલુકા ફેડરલ સહકારી મંડળીની ઉપવિધિ ક્રમાંક ૭(૧) જોવાની રહે છે, જેણી નકલો સુનાવણી દરમિયાન અમને આપવામાં આવી હતી. પાટણ અને સિદ્ધપુરની બન્ને તાલુકા સ્તરની ફેડરલ મંડળીઓમાં ઉપવિધિ ક્રમાંક ૭(૧) મુજબ સભ્ય બનવા માટેની પાત્રતા એવી નિર્ધારિત છે કે સંબંધિત તાલુકાની અંદર અસ્તિત્વ ધરાવતા અને કાર્યરત વ્યક્તિ અથવા મંડળી જ સભ્ય બની શકે. જો ઉપવિધિની આવી જ સ્થિતિ હોય, તો તાલુકાની અંદર ન આવતી કોઈપણ સભ્ય મંડળી અથવા વ્યક્તિ, માત્ર પ્રાથમિક મંડળીના રજિસ્ટરમાં પોતાની સભ્યતા યથાવત હોવાના આધાર પર, ફેડરલ મંડળીઓની ચૂંટણીમાં ભાગ લેવાનો કોઈ અધિકાર દાવો કરી શકતી નથી.

૧૭. અધિનિયમની યોજના અને સંબંધિત ઉપનિયમોની તપાસ કર્યા બાદ, અરજદારોની તરફથી રજૂ કરવામાં આવેલ દલીલ આકર્ષક હોવા છતાં સ્વીકાર્ય નથી. ઉપર જણાવ્યા મુજબ, રાજ્ય સ્તરથી લઈને તાલુકા સ્તર સુધીની મંડળીઓની લાયકાત, રચના અને માળખું જિલ્લા અને તાલુકાના પ્રાદેશિક મહેસૂલી વિસ્તારોના આધારે નિર્ધારિત છે. કલેક્ટર, જે જિલ્લાના મહેસૂલી વડા છે, તેઓને ચૂંટણી યોજવાની સત્તા આપવામાં આવી છે અને તેમનું અધિકારક્ષેત્ર જિલ્લાની મર્યાદામાં સીમિત છે. તેવી જ રીતે, ચૂંટણી યોજવા માટે કલેક્ટર દ્વારા જેઓને સત્તાઓ સોંપવામાં આવી છે તે અધિકારીઓ અને સત્તાધિકારીઓનું પણ

પ્રાદેશિક અધિકારક્ષેત્ર તેઓ કલેક્ટરની તરફથી જે તાલુકાઓમાં સત્તાનો ઉપયોગ કરે છે ત્યાં સુધી મર્યાદિત છે. સામાવાળાઓની તરફથી યોગ્ય રીતે દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે જો ૨૭ પ્રાથમિક સહકારી મંડળીઓને, જે હવે સિદ્ધપુર તાલુકાનો ભાગ રહી નથી અને જે ઊંઝા તાલુકા ફેડરલ સોસાયટી સાથે સંલગ્નતા મેળવવા માંગતી હોઈ શકે છે, સિદ્ધપુર તાલુકા માટે મતદાન કરવાની અને ચૂંટણી લડવાની મંજૂરી આપવામાં આવે, તો અસંતુલન ઊભું થશે, જેનાથી હાલ ઊંઝા તાલુકામાં આવતી ફેડરલ સોસાયટીઓને પ્રતિકૂળ અસર પડશે.

૧૮. અધિનિયમમાં સંઘીય મંડળીઓની કલ્પાયેલ રચનાને ધ્યાનમાં રાખતાં, તેમની ચૂંટણી માત્ર હાલના મહેસૂલી વિસ્તારોના આધારે જ યોજવાની આવશ્યકતા છે. અરજદારોની તરફથી આ દલીલ પણ કરવામાં આવે છે કે માત્ર તાલુકાઓના પ્રાદેશિક વિસ્તારમાં ફેરફાર થવાથી, અધિનિયમની કોઈ જોગવાઈ હેઠળ પ્રાથમિક મંડળીઓ અથવા સંઘીય મંડળીનું સભ્યપદ આપોઆપ સમાપ્ત થતું નથી. વધુમાં, એવો રજૂઆત પણ કરવામાં આવે છે કે સંઘીય મંડળીના કાર્યક્ષેત્ર અને વ્યવસાયિક પ્રવૃત્તિઓનો તાલુકા અથવા જિલ્લાના મહેસૂલી વિસ્તારો સાથે કોઈ સીધો સંબંધ નથી. આ સંદર્ભમાં વધુમાં એવો તર્ક કરવામાં આવે છે કે બોમ્બે જમીન મહેસૂલ સંહિતા હેઠળ તાલુકાઓના પ્રાદેશિક વિસ્તારમાં ફેરફાર થવાને કારણે માત્ર એટલા માટે, પ્રાથમિક અને સંઘીય મંડળીઓના સભ્ય તરીકે વ્યક્તિઓ અને મંડળીઓના અધિકારોને, ઉપવિધિઓમાં તેમને પ્રદાન

કરાયેલા તેમના અધિકારોના વિરુદ્ધ જઈને, પ્રતિકૂળ રીતે અસર થઈ શકતી નથી.

૧૯. અંતિમ દલીલ અંગે, અમે સ્પષ્ટ કરી શકીએ કે પ્રાથમિક અથવા સંઘીય મંડળીમાં કાયદેસર રીતે દાખલ થયેલા સભ્યને, સભ્ય તરીકે, અનેક હક્કો પ્રાપ્ત થાય છે. સભ્યપદના બળે અથવા શેરધારક તરીકે, તેને મંડળીના વેપાર અને ધંધામાં પોતાના સભ્યપદનો લાભ મેળવવાનો હક્ક છે. મંડળી સાથે વેપારી વ્યવહારો કરવાનો સભ્ય તરીકેનો અન્ય હક્ક પણ તેને છે. પરંતુ અમારા સુવિચારિત મત અનુસાર, મંડળીમાં સભ્ય તરીકે મતદાન કરવાનો અને ચૂંટણી લડવાનો તેનો હક્ક, તે ચોક્કસ આવક તાલુકાની પ્રાદેશિક અધિકારક્ષેત્રની અંદર નિવાસ કરતો હોય અથવા પોતાની કામગીરી ધરાવતો હોય એવા સભ્ય (વ્યક્તિગત અથવા મંડળી) હોવા પર આધારિત છે. જો કોઈ મંડળી સભ્ય તરીકે અથવા કોઈ વ્યક્તિ સભ્ય તરીકે આવક તાલુકા સાથેનો સંબંધ ગુમાવે, તો તે તાલુકાની સંઘીય મંડળીની ચૂંટણીમાં, તે મંડળીના સભ્ય તરીકે મતદાન કરવાનો અથવા ચૂંટણી લડવાનો હક્ક દાવો કરી શકશે નહીં. તાલુકા સંઘીય મંડળીના પેટાનિયમ ક્રમાંક ૭(૧) નો અમલ ચૂંટણીની તારીખે અસ્તિત્વમાં રહેલી પરિસ્થિતિને આધારે થવો જોઈએ. અરજદારોની તરફથી આગળ ધપાવવામાં આવેલી આ દલીલ સ્વીકાર્ય નથી કે તેમાં ઉલ્લેખાયેલ “સિદ્ધપુર તાલુકા” શબ્દોને “સિદ્ધપુર તાલુકા” એવો અર્થ આપવો જોઈએ જે પેટાનિયમ ક્રમાંક ૭(૧) ઘડાયેલ તે તારીખે અસ્તિત્વમાં હતો અને વર્ષ ૧૯૯૭ માં

તાલુકાની સીમા-નિર્ધારણ પહેલાં હતો. અમારા મત મુજબ, અધિનિયમની જોગવાઈઓ અને પેટાનિયમોની આવી રચના અને વ્યાખ્યા, આવક વિસ્તારોના આધારે સર્વોચ્ચ સ્તરથી જિલ્લા અને તાલુકા સ્તર સુધી રચાયેલી સહકારી મંડળીઓની માળખાકીય રચનાને વિઘાતક સાબિત થશે. આવી વ્યાખ્યા અન્ય તાલુકાઓ જેવી કે ઊંઝાની સંઘીય મંડળીની ચૂંટણી પર પણ પ્રતિકૂળ અસર કરશે, જેના પ્રાદેશિક વિસ્તારમાં હવે આ ૨૭ સહકારી મંડળીઓ આવે છે. મહારાષ્ટ્ર અધિનિયમમાં જેમ સમાન જોગવાઈ જોવા મળે છે તેવી જોગવાઈ, આવક તાલુકાઓની સીમા-નિર્ધારણ અથવા વિસ્તારમાં ફેરફાર અંગે, ગેરહાજર હોય ત્યારે સંબંધિત મંડળીઓએ પોતાના પેટાનિયમોમાં સુધારો કરવો અથવા રજિસ્ટ્રારે કલમ ૧૪ હેઠળ યોગ્ય સુધારાત્મક અથવા બળજબરીજન્ય કાર્યવાહી કરવી અનિવાર્ય બને છે.”

૯. ઉપરોક્ત ઉલ્લેખિત આ અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠ દ્વારા કરવામાં આવેલા અવલોકનોના અવલોકનથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે રાજ્ય સ્તરથી લઈને તાલુકા સ્તર સુધીની સહકારી મંડળીઓની રચના આવકક્ષેત્રોના આધારે છે. જિલ્લા અને તાલુકા સહકારી મંડળી માટે તેની સભ્યતા સંબંધિત જિલ્લા અને તાલુકાની અંદર હોવી આવશ્યક છે. ફેડરલ હોય કે અન્યથા, આવી મંડળીઓની ચૂંટણી સંબંધિત તાલુકા અથવા જિલ્લાના આવકક્ષેત્રોના આધારે જિલ્લા કલેક્ટર દ્વારા યોજાવાની આવશ્યક છે. સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૧૯૧૨ ની કલમ ૪ અને ૬ ની જોગવાઈઓનું અર્થઘટન કરતાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે એપેક્સ કો-ઓપરેટિવ બેંક

ઓફ અર્બન બેંક ઓફ મહારાષ્ટ્ર એન્ડ ગોવા લિમિટેડ વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય સહકારી બેંક લિમિટેડ, (૨૦૦૩) ૧૧ એસ.સી.સી. ૬૬ માં આ પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે કે: ્સોસાયટીઓને કંપનીઓ અધિનિયમનો આશરો લીધા વિના નિગમ સ્વરૂપનું અસ્તિત્વ આપવા માટે સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૧૯૧૨ બનાવવામાં આવ્યો હતો. તેની કલમ ૪ અને ૬ દર્શાવે છે કે આ અધિનિયમનો મૂળભૂત સંબંધ એવી મંડળીઓ સાથે હતો જેઓના સભ્યો એક જ શહેર અથવા ગામ અથવા ગામોના સમૂહમાં રહેતા હતા અથવા જેઓના સભ્યો એક જ જનજાતિ, વર્ગ, જાતિ અથવા વ્યવસાયમાંથી હતા. મંડળીનો હેતુ તેના સભ્યોના હિતોના પ્રોત્સાહનનો હોવો આવશ્યક હતો. આથી સ્પષ્ટ થાય છે કે સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૧૯૧૨ સ્થાનિક મંડળીઓ માટે બનાવવામાં આવ્યો હતો.

ઉપરોક્ત ઉદ્ધૃત સિદ્ધાંતો અધિનિયમની કલમ ૬ ની જોગવાઈઓ પર લાગુ પડશે, જે, અન્ય બાબતો ઉપરાંત, એવું પ્રદાન કરે છે કે અમર્યાદિત જવાબદારી ધરાવતી કોઈપણ મંડળીનું નોંધણીકરણ ત્યારે સુધી કરવામાં આવશે નહીં જ્યાં સુધી મંડળી રચનાર તમામ વ્યક્તિઓ એ જ નગર અથવા ગામમાં અથવા ગામોના એ જ સમૂહમાં નિવાસ કરતી ન હોય. તેથી, સ્પષ્ટ છે કે રાજ્ય સ્તરથી લઈને તાલુકા સ્તર સુધીની સહકારી મંડળીઓની રચના મહેસૂલી વિસ્તારોના આધારે નિર્ભર છે. આવી પરિસ્થિતિઓમાં, અરજદારો તરફથી આગળ ધપાવવામાં આવેલો એ મત આ અદાલત સ્વીકારી શકે તેમ નથી કે તાલુકા અને

જિલ્લાના મહેસૂલી વિસ્તારોનો જિલ્લા અથવા તાલુકા સ્તરની સહકારી મંડળીની ચૂંટણી યોજવાની પ્રક્રિયા સાથે કોઈ સંબંધ નથી. નિયમોની નિયમ જ મુજબ મંડળીઓના ઉપવિધિઓમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી હોય તે પ્રમાણે મતવિસ્તારવાર કામચલાઉ યાદી તૈયાર કરવાની જોગવાઈ છે. તાલુકા અથવા જિલ્લાના વિસ્તારના પરિવર્તનને અવગણીને અને તેની ઉપવિધિઓમાં સુધારો કર્યા વિના, પ્રાથમિક સ્તરની કોઈ સહકારી મંડળી તે તાલુકાની મહેસૂલી હદમાં આવતી ન હોય છતાં તાલુકા સ્તરની સંઘીય મંડળીમાં મતદાન અથવા ચૂંટણી માટે પોતાના સભ્યો મોકલી શકે, એવો નિષ્કર્ષ આ અદાલત આપી શકે તેમ નથી. પ્રાથમિક અથવા સંઘીય મંડળીમાં નિયમસર સ્વીકારવામાં આવેલ સભ્યને, સભ્ય તરીકે, અનેક હકો હોય છે. સભ્યપદના બંને અથવા હિસ્સેદાર તરીકે, તેને મંડળીના વેપાર અને વ્યવસાયમાં પોતાના સભ્યપદનો લાભ મેળવવાનો હક છે. મંડળી સાથે વ્યાવસાયિક વ્યવહારો રાખવા અંગે પણ તેને સભ્ય તરીકે અન્ય હકો છે. તેમ છતાં, મંડળીમાં સભ્ય તરીકે મતદાન કરવાનો અને ચૂંટણી લડવાનો તેનો હક એ બાબત પર નિર્ભર છે કે તે સભ્ય (વ્યક્તિગત અથવા મંડળી) કોઈ નિશ્ચિત મહેસૂલી તાલુકાની પ્રાદેશિક અધિકારક્ષેત્રની અંદર નિવાસ કરતું હોય અથવા પોતાની પ્રવૃત્તિઓ ચલાવતું હોય. જો કોઈ મંડળી સભ્ય તરીકે અથવા કોઈ વ્યક્તિ સભ્ય તરીકે મહેસૂલી તાલુકાથી સંબંધિત રહેતી ન રહે, તો તે/તે વ્યક્તિ તે તાલુકાની સંઘીય મંડળીની ચૂંટણીમાં તે મંડળીના સભ્ય તરીકે મતદાન કરવાનો અથવા ચૂંટણી લડવાનો હક દાવો કરી શકશે નહીં.

૧૦. અધિનિયમની કલમ ૨૮(૩)ની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં લેતા, સાવરકુંડલા રેવન્યૂ તાલુકાની સીમામાં આવેલ સંસ્થાઓના નામો બાકાત રાખી શકાય નહીં, એવી દલીલમાં કોઈ જ સાર નથી. અધિનિયમની કલમ ૨૮ ઉપકલમ (૩)ની જોગવાઈઓનું વાચન નિયમોની જોગવાઈઓના આધીન રહીને કરવું પડશે. અધિનિયમની કલમ ૨૮(૩) મુજબ, જે સંસ્થાએ પોતાની ભંડોળની કોઈપણ ભાગીદારી અન્ય સંસ્થાના શેરોમાં મૂકી હોય, તે તે સંસ્થાના કારોબારમાં પોતાની તરફથી મત આપવા માટે પોતાના સભ્યોમાંથી એકને નિયુક્ત કરી શકે છે, અને તે મુજબ એવો સભ્ય પ્રથમ સંસ્થાની તરફથી મત આપવાનો અધિકાર ધરાવશે. તેમ છતાં, તેમાં કોઈ શંકાને સ્થાન નથી કે મતાધિકારનો નિર્ધાર નિયમોની જોગવાઈઓના આધારે જ કરવો પડશે અને કારણ કે સાવરકુંડલા રેવન્યૂ તાલુકાની સીમામાં આવેલી પ્રાથમિક સહકારી સંસ્થાઓ નિયમ ૪(૧) મુજબ તારીખ ૩૧ માર્ચ, ૨૦૦૫ના રોજ નિર્દિષ્ટ સંસ્થાની સભ્ય નહોતી, તેથી નિર્દિષ્ટ સંસ્થાની સમિતિઓની ચૂંટણીમાં તેમને મત આપવાનો કોઈ અધિકાર નથી.

૧૧. અધિનિયમની કલમ ૨૬ના અર્થમાં સાવરકુંડલા રેવન્યૂ તાલુકાની હદમાં આવેલ પ્રાથમિક સહકારી મંડળીઓનું સભ્યપદ સમાપ્ત થયું નથી અને તેથી અધિનિયમની કલમ ૨૮ દ્વારા તેમને પ્રદાન કરાયેલ મતાધિકારનો ઉપયોગ કરવાથી તેમને રોકી શકાય નહીં, એવી દલીલ પણ સ્વીકારી શકાય તેવી નથી. કોઈ પક્ષનો એવો કેસ નથી અને ચૂંટણી અધિકારીએ પણ એવું ઠરાવ્યું નથી કે

સાવરકુંડલા રેવન્યૂ તાલુકાની હદમાં આવેલ પ્રાથમિક સહકારી મંડળીઓ નિર્દિષ્ટ મંડળીની વ્યવસ્થાપક સમિતિની ચૂંટણીમાં મતદાન કરવાની હકદાર નથી, તેથી તેઓ નિર્દિષ્ટ મંડળીના સભ્યો રહ્યા નથી. અરજદારોએ અરજીઓમાં જે રીતે જણાવ્યું છે તે મુજબ, સાવરકુંડલા રેવન્યૂ તાલુકામાં આવેલી અને નિર્દિષ્ટ મંડળીની સભ્ય એવી પ્રાથમિક મંડળીઓએ સભ્ય તરીકે ઉપલબ્ધ અન્ય હકોનો ઉપયોગ ચાલુ રાખ્યો હતો અને લાભો પણ મેળવ્યા હતા. તેમ છતાં, નિર્દિષ્ટ મંડળીની વ્યવસ્થાપક સમિતિની ચૂંટણીમાં મત આપવાનો હક નિર્દિષ્ટ મંડળી અને તેના સભ્યો વચ્ચેના કરારથી નિયંત્રિત થતો નથી, પરંતુ ૧૯૮૨ના વૈધાનિક નિયમો દ્વારા નિયંત્રિત થાય છે અને નિયમ ૪(૧)માં જોગવાઈ મુજબ, જે વર્ષમાં ચૂંટણી થવાની હોય તે વર્ષના તરત અગાઉના વર્ષની હિસાબી વિગતો તૈયાર થતી તારીખે નિર્દિષ્ટ મંડળીના સભ્ય હોય તેવા જ વ્યક્તિઓને કામચલાઉ ચાદીમાં સમાવવાનો હક પ્રાપ્ત થાય છે. નોંધપોથી દર્શાવે છે કે વિશેષ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૫૭૫૩/૨૦૦૬માં અરજદાર નં. ૧, એટલે કે ભાવનગર જિલ્લા સહકારી બેંક લિમિટેડે પોતે જ આ અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠ દ્વારા સિદ્ધપુર તાલુકા કોઓપરેટિવ પરચેઝ એન્ડ સેલ્સ યુનિયન એન્ડ અર્સ. (ઉપરોક્ત)માં આપેલા નિર્ણયનો અમલ કર્યો હતો, અને તેથી સાવરકુંડલા રેવન્યૂ તાલુકામાં આવેલી સહકારી મંડળીઓને નિર્દિષ્ટ મંડળીની સમિતિની ચૂંટણીમાં મતાધિકારનો ઉપયોગ કરી શકે તે માટે ઉપવિધિઓમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો. વિશેષ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૫૭૫૩/૨૦૦૬ના અરજદારો, એટલે કે ભાવનગર જિલ્લા સહકારી બેંક લિમિટેડનો એવો કેસ નથી કે સિદ્ધપુર તાલુકા

કોઓપરેટિવ પરચેઝ એન્ડ સેલ્સ યુનિયન એન્ડ અર્સ. (ઉપરોક્ત)માં આપેલા નિર્ણયના અનુસંધાને ઉપવિધિઓમાં કરાયેલ સુધારો ગેરકાયદેસર હતો અથવા અધિનિયમની જોગવાઈઓના વિરુદ્ધ હતો અથવા ભ્રાંત હતો; તેમજ નોંધપોથીમાં એવું પણ દર્શાતું નથી કે વિશેષ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૫૭૫૩/૨૦૦૬ના અરજદારોએ ૨૬ ઓક્ટોબર, ૨૦૦૫ના રોજ નિર્દિષ્ટ મંડળીની સામાન્ય સભામાં મંજૂર કરાયેલા ઉપવિધિ-સુધારાને રદ કરવા માટે કોઈ સત્તાધિકારી સમક્ષ કોઈ અરજી કરી હતી; તેમજ નોંધપોથીમાં એવું પણ દર્શાતું નથી કે સહકારી મંડળીઓના રજિસ્ટ્રાર દ્વારા ઉપવિધિ-સુધારાનું નોંધણીકરણ થયા બાદ, તેની બોર્ડની સામાન્ય સભામાં ૨૬ ઓક્ટોબર, ૨૦૦૫ના ઠરાવ પહેલાં જે સ્થિતિ પ્રવર્તતી હતી તે પુનઃસ્થાપિત કરવા માટે નિર્દિષ્ટ મંડળીએ ઉપવિધિઓમાં બીજો કોઈ સુધારો રજૂ કર્યો હતો. કાયદાનો સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત એવો છે કે સહકારી મંડળી દ્વારા રચાયેલી અને સમયાંતરે સુધારાયેલી ઉપવિધિઓ મંડળી તથા તેના સભ્યો પર બાંધધરીરૂપ હોય છે અને મંડળી કે તેના સભ્યો પૈકી કોઈને પણ મંડળી દ્વારા સ્વીકારેલી ઉપવિધિઓના વિરુદ્ધ વર્તવાની પરવાનગી આપી શકાતી નથી. હાલના કેસમાં, નિર્દિષ્ટ મંડળીની ૨૬ ઓક્ટોબર, ૨૦૦૫ની સામાન્ય બોર્ડ બેઠકમાં સુધારાયેલી ઉપવિધિઓ આજદિન અમલમાં છે અને નિર્દિષ્ટ મંડળી તથા તેના સભ્યો દ્વારા માંગવામાં આવેલા, જે ઉપવિધિઓના વિરુદ્ધ છે, તેવા રાહતો મંજૂર કરી શકાતી નથી. વિશેષ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૫૭૫૩/૨૦૦૬ના અરજદારોનું વર્તન એવું છે કે જેના કારણે તેઓ અરજીમાં પ્રાર્થિત રાહતો મેળવવા અયોગ્ય બને છે.

જિલ્લાઓ અને તાલુકાઓના વિભાજન થતાં, તાલુકાની હદમાં આવેલી સહકારી મંડળીઓ નિર્દિષ્ટ મંડળીની ચૂંટણીમાં તે મંડળીના સભ્ય તરીકે મત આપવાનો અથવા ચૂંટણી લડવાનો હક ધરાવતા સભ્યો તરીકે રહેતી નથી. તેથી, નિર્દિષ્ટ મંડળી દ્વારા ઉપવિધિઓમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો, જે ૨૬ ઓક્ટોબર, ૨૦૦૫થી અમલમાં આવ્યો. ૩૧ માર્ચ, ૨૦૦૫ની સ્થિતિએ સાવરકુંડલા રેવન્યૂ તાલુકામાં આવેલી પ્રાથમિક સહકારી મંડળીઓ ભાવનગર જિલ્લા સહકારી બેંક લિમિટેડ, જે મતાધિકારનો દાવો કરવા અથવા તે મંડળીના સભ્ય તરીકે ચૂંટણી લડવા માટે એક ફેડરલ મંડળી છે, તેની સભ્ય નહોતી, અને તેથી મતદાર યાદીમાંથી તેમના નામો દૂર કરવાનો ચૂંટણી અધિકારી દ્વારા લેવાયેલ નિર્ણય ગેરકાયદેસર ગણાવી શકાય નહીં જેથી બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ દાખલ કરાયેલ હાલની અરજીઓમાં આ અદાલતનો હસ્તક્ષેપ વાજબી ઠરે.”

૧૩. તેથી, જ્યારે એવું નિર્ધારિત કરવામાં આવે છે કે મતાધિકારનો હક નિયમો ૧૯૮૨ની જોગવાઈના આધારે રહેશે અને નિયમોની કલમ ૪(૧)માં જોગવાયેલ મુજબ, ફક્ત તે જ વ્યક્તિઓ, જેઓ જે વર્ષમાં ચૂંટણી બાકી હોય તેના તાત્કાલિક પૂર્વવર્તી વર્ષના હિસાબ તૈયાર કરવાની તારીખે નિર્દિષ્ટ મંડળીના સભ્યો હોય, તેઓ જ કામચલાઉ યાદીમાં સમાવેશ પામવા હકદાર છે, અને કારણ કે જે ગામોમાં સામાવાળા ક્રમાંક ૫ થી ૧૫ કામગીરી કરતા હતા તે ૩૧.૩.૨૦૧૩ના રોજ જોડીયા તાલુકામાં હતા અને ૩૧.૩.૨૦૧૩ના રોજ જામનગર જિલ્લામાં હતા અને તેઓ ૩૧.૩.૨૦૧૩ના રોજ સંબંધિત બેંકના

સભ્યો હતા, તેથી નિયમોની કલમ ૪(૧) ધ્યાનમાં લેતા, સામાવાળા ક્રમાંકના નામો સમાવેશ કરવામાં ચૂંટણી અધિકારીએ કોઈ ભૂલ કરી નથી.

જોડિયા તાલુકા મતવિસ્તારની મતદારોની કામચલાઉ ચાટીમાં ૫ થી ૧૫. અરજદાર તરફથી કરવામાં આવેલો એવો દાવો કે ઉપરોક્ત બાબત ઉપનિયમ ક્રમાંક ૩૦(૧)(એ)(૮) વિરુદ્ધ થશે, તે અંગે નોંધવાનું જરૂરી છે કે ઉપનિયમ કાયદેસર નિયમોને અતિક્રમિત કરી શકતું નથી. ઉપરોક્ત નિર્ણયમાં, ભાવનગર ડિસ્ટ્રિક્ટ કોઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડ તથા અન્ય (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, વિભાગીય ખંડપીઠે વિશેષરૂપે નોંધ્યું છે કે નિર્દિષ્ટ સંસ્થાની વ્યવસ્થાપક સમિતિની ચૂંટણીમાં મતદાન કરવાનો હક નિર્દિષ્ટ સંસ્થા અને તેના સભ્યો વચ્ચેના કરારથી શાસિત નથી, પરંતુ ૧૯૮૨ ના કાયદેસર નિયમો દ્વારા તથા નિયમ ૪(૧) માં જે રીતે જોગવાઈ કરવામાં આવી છે તે મુજબ શાસિત છે.

૧૪. તે જ રીતે, અરજીકર્તા તરફથી કરવામાં આવેલ આ દલીલ કે ચૂંટણીની તારીખે જેવી સ્થિતિ હોય તે ધ્યાનમાં લેવી આવશ્યક છે, તે સ્વીકાર્ય બની શકતી નથી, કારણ કે નિયમો, ૧૯૮૨ ના નિયમ ૪(૧) મુજબ, જે વર્ષ સામાન્ય ચૂંટણી યોજાવાની બાકી હોય તે વર્ષ માટે દરેક સહકારી મંડળી દ્વારા મતદારોની કામચલાઉ ચાટી તૈયાર કરવામાં આવશે અને જે વ્યક્તિઓ તે વર્ષના હિસાબો તૈયાર કરવાની તારીખે સભ્યો હોય, જે વર્ષના તરત અગાઉનું વર્ષ હોય અને જેમાં આવી ચૂંટણી યોજાવાની બાકી હોય, તેઓનો મતદારોની કામચલાઉ ચાટીમાં સમાવેશ કરવામાં આવશે. તેમાં એવી જોગવાઈ નથી કે જે વ્યક્તિઓ તે વર્ષના

હિસાબો તૈયાર કરવાની તારીખે સભ્યો હોય, જે વર્ષના તરત અગાઉનું વર્ષ હોય અને જેમાં આવી ચૂંટણી યોજાય છે, તેઓનો મતદારોની કામચલાઉ ચાદીમાં સમાવેશ કરવામાં આવશે. તેથી, અરજીકર્તા તરફથી કરવામાં આવેલ આ દલીલ સ્વીકારવામાં આવે તો, તે સ્થિતિમાં નિયમ ૪ ને ફરીથી લખવા સમાન થશે, જે માન્ય નથી.

૧૫. પરિસ્થિતિઓ હેઠળ, બેંકની વ્યવસ્થાપન સમિતિના સભ્યોની ચૂંટણી માટે જોડિયા તાલુકા મતવિસ્તારની મતદારોની કામચલાઉ ચાદીમાં સામાવાળા ક્રમાંક ૫ થી ૧૫ સહકારી મંડળીઓનો સમાવેશ કરવા સામે અરજદાર દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી આપત્તિને નામંજૂર / નકારી કાઢવામાં ચૂંટણી અધિકારીએ કોઈ ભૂલ કરી નથી, જે ચૂંટણી જૂન / જુલાઈ ૨૦૧૩ મહિનામાં થવાની હતી. તેથી, મતદારોની કામચલાઉ ચાદીમાં અરજદાર સહકારી મંડળીઓના નામોનો સમાવેશ ન કરવા બાબતે ચૂંટણી અધિકારીનો નિર્ણય સર્વથા ન્યાયસંગત અને યોગ્ય છે અને તે નિયમો, ૧૯૮૨ની જોગવાઈઓ સાથે, વિશેષ કરીને નિયમ ૪ સાથે, સુસંગત છે.

૧૬. ઉપરોક્તને ધ્યાનમાં લેતાં, વર્તમાન વિશેષ સિવિલ એપિલકેશન નિષ્ફળ જાય છે અને તે નામંજૂર થવા પાત્ર છે અને તે મુજબ નામંજૂર કરવામાં આવે છે. નિયમ ૨૬ કરવામાં આવે છે. ખર્ચ નહીં.

એસડી/-

(ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એમ.આર. શાહ)

એસડી/-

(ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જી.બી. શાહ)

કૌશિક

The translation of this judgment has been provided by M/s

Hyperlink E-Solutions Pvt. Ltd.

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====